KOHTUJURISTI ETTEPANEK

VERICA TRSTENJAK

esitatud 27. jaanuaril 2009 [1]

Sisukord

I. Sissejuhatus . . . . . I - 3332

II. Õiguslik raamistik . . . . . I - 3333

A. Määrus nr 44/2001 . . . . . I - 3333

B. Brüsseli konventsioon . . . . . I - 3335

III. Asjaolud, menetlus põhikohtuasjas ja eelotsuse küsimused . . . . . I - 3335

IV. Menetlus Euroopa Kohtus . . . . . I - 3339

V. Poolte argumendid . . . . . I - 3339

A. Esimene eelotsuse küsimus . . . . . I - 3339

B. Teine eelotsuse küsimus . . . . . I - 3342

C. Kolmas eelotsuse küsimus . . . . . I - 3343

VI. Kohtujuristi hinnang . . . . . I - 3345

A. Sissejuhatus . . . . . I - 3345

B. Esimene eelotsuse küsimus . . . . . I - 3346

1. Litsentsilepingu tunnused . . . . . I - 3346

2. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tõlgendamine . . . I - 3349

a) Mõiste „teenus” abstraktne definitsioon määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes . . . . . I - 3351

1 – Algkeel: sloveeni.

b) Osaline analoogia teenuste mõistega esmases õiguses . . . . . I - 3352

c) Määruse nr 44/2001 ja Rooma I määruse ühtse tõlgendamise tähtsus . . . . . I - 3355

d) Võimatus kasutada analoogiat teenuste mõistega käibemaksualastes ühenduse õiguse sätetes . . . . . I - 3357

e) Seisukohad õiguskirjanduses . . . . . I - 3358

3. Ettepanek . . . . . I - 3358

C. Teine eelotsuse küsimus . . . . . I - 3359

D. Kolmas eelotsuse küsimus . . . . . I - 3359

1. Lepingutega seotud asjades kohtualluvust reguleerivate sätete muutmine: Brüsseli konventsioonist määruseni nr 44/2001 . . . . . I - 3360

a) Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 tõlgendamine . . . . . I - 3360

b) Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 muutmise põhjused . . . . . I - 3361

c) Reaktsioon kriitikale: määruse nr 44/2001 artikli 5 punkt 1 . . . . . I - 3362

2. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktide a ja c tõlgendamine . . . . . I - 3362

3. Kohtuotsuse Besix tähendus käesolevale kohtuasjale . . . . . I - 3367

4. Ettepanek . . . . . I - 3367

VII. Ettepanek . . . . . I - 3368

I. Sissejuhatus

1. Pea ühenduse õiguse ühegi sätte üle ei ole enne selle vastuvõtmist toimunud nii keerulisi läbirääkimisi, mille tulemus on nii ebakindel, ja ükski säte ei ole esile kutsunud nii arvukaid vastukajasid erialaringkondades nagu nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades [2] (niinimetatud Brüsseli I määrus, edaspidi „määrus nr 44/2001") artikli 5 punkt 1, mille alusel määratakse kohtualluvus lepingutega seotud asjades. Ühenduse liikmesriikide vahelistes suhetes asendas see säte 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades [3] (edaspidi „Brüsseli konventsioon") artikli 5 punkti 1, mistõttu peab Euroopa Kohus selle sätte tõlgendamisel ühenduse seadusandja tahet veelgi enam arvesse võtma. Samal ajal peab Euroopa Kohus jätkama punktist, kus seadusandja lõpetas, ja seisab raske ülesande ees defineerida täpselt selles sättes sisalduvad mõisted ning määrata kohtualluvus üksikute lepingutüüpide puhul.

2. Käesolev kohtuasi tõstatab küsimuse, kas lepingut, millega intellektuaalsest varast tuleneva õiguse omanik annab lepingu teisele poolele loa teostada seda õigust (litsentsileping) [4] ning mille on sõlminud erinevatest riikidest pärit lepingupooled, saab kohtualluvuse määratlemise eesmärgil käsitleda teenuste osutamise lepinguna määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b mõttes. See kohtuasi puudutab ka küsimust, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a tõlgendamisel tuleb tagada järjepidevus Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 tõlgendamisega.

3. Eelotsuse küsimused esitati hagejate Falco Privatstiftung ja Thomas Rabitschi ning kostja Gisela Weller-Lindhorsti vahelises kohtuvaidluses litsentsitasu maksmata jätmise tõttu, mida kostja oleks pidanud hagejatele maksma litsentsilepingu alusel, millega kostja sai litsentsi kontserdi videolindistuste müümiseks, mille autoriõigus kuulub hagejatele.

2 – EÜT L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42.

3 – 27. septembri 1968. aasta konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32), muudetud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta (EÜT 1978, L 304, lk 1; muudetud tekst lk 77), 25. oktoobri 1982. aasta konventsiooniga Kreeka Vabariigi ühinemise kohta (EÜT 1982, L 388, lk 1), 26. mai 1989. aasta konventsiooniga Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ühinemise kohta (EÜT 1989, L 285, lk 1) ning 29. novembri 1996. aasta konventsiooniga Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemise kohta (EÜT 1997, C 15, lk 1).

4 – Eelotsusetaotluse esitanud kohus kasutab selle lepingu kohta väljendit „litsentsileping", mistõttu kasutan ma seda ka oma ettepanekus, kuigi, nagu ma selgitan punktis 49, litsentsilepingut määratletakse mõnes liikmesriigis kitsamalt.

II. Õiguslik raamistik

A. *Määrus nr 44/2001*

4. Määruse nr 44/2001 põhjendus 2 kõlab:

„Teatavad erinevused kohtualluvust ja kohtuotsuse täitmist käsitlevates siseriiklikes eeskirjades takistavad siseturu häireteta toimimist. Olulised on sätted, millega ühtlustataks eeskirjad kohtualluvuse konflikti kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ning lihtsustataks vorminõudeid, et käesoleva määrusega seotud liikmesriikide kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne."

5. Määruse nr 44/2001 põhjendus 12 sätestab:

„Lisaks kostja alalisele elukohale peaks kohtualluvusel olema ka muid aluseid, mis toetuksid tihedale seosele kohtu ja menetluse vahel või aitaksid kaasa tõrgeteta õigusemõistmisele."

6. Määruse nr 44/2001 põhjendus 19 kõlab:

„Tuleks tagada Brüsseli konventsiooni ja käesoleva määruse vaheline järjepidevus ning selleks tuleks ette näha üleminekusätted. Järjepidevust on vaja ka Euroopa Ühenduste Kohtu tõlgendustes Brüsseli konventsiooni kohta ning 1971. aasta protokolli tuleks kohaldada ka kohtuasjade suhtes, mille menetlus on käesoleva määruse jõustumise ajal pooleli."

7. Määruse nr 44/2001 II peatükk pealkirjaga „Kohtualluvus" sisaldab kohtualluvust reguleerivaid sätteid.

8. Määruse nr 44/2001 artikli 2 lõige 1, mis kuulub kohtualluvust reguleeriva peatüki 1. jakku („Üldsätted"), sätestab:

„Käesoleva määruse kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata."

9. Määruse nr 44/2001 samasse jakku kuuluv artikli 3 lõige 1 näeb ette:

„Isikuid, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, saab teise liikmesriigi kohtusse kaevata üksnes käesoleva peatüki 2.–7. jaos sätestatud korras."

10. Kohtualluvust reguleeriva peatüki 2. jaos („Kohtualluvus erandjuhtudel") sisalduv artikkel 5 sätestab:

„Isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib teises liikmesriigis kaevata:

1. a) lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus;

b) kui ei ole kokku lepitud teisiti, käsitatakse käesoleva sätte kohaldamisel asjaomase kohustuse täitmise kohana:

– müügi puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda,

– teenuste osutamise puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt teenuseid osutati või kus neid oleks tulnud osutada;

c) kui ei kohaldata punkti b, kohaldatakse punkti a;

[…]

3. lepinguvälise kahju puhul selle paiga kohtusse, kus kahjustav sündmus on toimunud või võib toimuda;

[…]”

B. *Brüsseli konventsioon*

11. Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkt 1 sätestab:

„Isiku, kelle alaline asukoht on osalisriigis, võib teise osalisriigi kohtutesse kaevata:

a) lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus; […]”

III. Asjaolud, menetlus põhikohtuasjas ja eelotsuse küsimused

12. Eelotsusetaotluse andmetest nähtub, et põhikohtuasja esimene hageja, Falco Privatstiftung, on Viinis (Austria) asuv sihtasutus, mis haldab surnud Austria laulja Falco loomingu autoriõigusi. Teine hageja, Viinis elav Thomas Rabitsch, kuulus laulja ansamblisse. Münchenis (Saksamaa) elav kostja Gisela Weller-Lindhorst müüs laulja ja tema ansambli poolt 1993. aastal antud kontserdi videolindistusi (DVD-sid) ja helilindistusi (CD-sid). Videolindistuste kohta sõlmis kostja hagejatega litsentsilepingu, millega ta sai kontserdi videolindistuse müügi õiguse Austrias, Saksamaal ja Šveitsis. Pooled leppisid küll kokku helilindistust sisaldava promotsiooni-CD ühekordses väljaandmises, kuid kostja ei sõlminud hagejatega helilindistuse osas litsentsilepingut. Promotsiooni-CD eesmärk oli üksnes reklaamida kontserdi videolindistust.

13. Menetluses Austria esimese astme kohtus, Handelsgericht Wienis, nõudsid hagejad kostjalt esiteks teadaolevate DVD-müügiarvude alusel litsentsitasu summas 20 084,04 eurot ning teiseks andmeid müüdud DVD-de ja CD-de koguarvu kohta ning sellest tulenevat ülejäänud litsentsitasu DVD-de eest ja mõistliku hüvitise ja kahjuhüvitise maksmist CD-de eest. DVD-de puhul tuginevad hagejad nimetatud summade maksmise nõuetes litsentsilepingule, CD-de osas aga nende autoriõiguste rikkumisele kontserdi helilindistusega.

14. Esimese astme kohus leidis, et ta on pädev määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 3 alusel, mis käsitleb kohtualluvust juhtudel, mil menetluse ese on lepinguväline kahju. Selle artikli alusel tuvastas kohus, et ta on pädev helilindistuse autoriõiguste rikkumisest tuleneva nõude puhul, sest neid lindistusi müüdi ka Austrias. Tiheda seose tõttu litsentsilepingust tuleneva DVD-de eest litsentsitasu maksmise nõude ja autoriõiguste rikkumisest tuleneva nõude vahel leidis kohus, et ta on pädev ka litsentsilepingust tuleneva nõude osas.

15. Apellatsioonimenetluses leidis Oberlandesgericht Wien, et ta on määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 3 alusel pädev autoriõiguste rikkumise eest mõistliku hüvitise ja kahjuhüvitise nõudmise asjas. Litsentsilepingust tuleneva DVD-de eest litsentsitasu maksmise nõude osas otsustas kohus, et ta ei ole pädev, ja jättis apellatsioonkaebuse selles osas rahuldamata. Oberlandesgericht oli seisukohal, et selle nõude osas pädev kohus tuleb määrata määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel, mis reguleerib kohtualluvust lepingutega seotud asjade menetluses. Litsentsilepingust tulenev põhikohustus on rahaline kohustus, mis tuleb nii Saksa kui ka Austria õiguse kohaselt täita võlgniku elukohas, mistõttu on hagi osas pädevad Saksa kohtud. Kohtualluvust ei saa määrata määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel, sest litsentsilepingu ese ei ole teenuste osutamine selle sätte mõttes. Hagejad esitasid apellatsioonikohtu otsuse peale kassatsioonkaebuse Oberster Gerichtshofile.

16. Oberster Gerichtshof selgitab oma eelotsusetaotluses, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt b ei sisalda „teenuse" mõistet. Pidades silmas selle mõiste laia definitsiooni teenuste osutamise vabadust käsitlevas kohtupraktikas [5] ja käibemaksualastes ühenduse õiguse sätetes [6], küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas leping, millega intellektuaalsest varast tuleneva õiguse omanik annab lepingu teisele poolele loa teostada seda õigust (seega litsentsileping), saab olla teenuste osutamise leping määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b mõttes.

5 – Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab 29. aprilli 1999. aasta otsusele kohtuasjas C-224/97: Ciola (EKL 1999, lk I-2517) ja 21. märtsi 2002. aasta otsusele kohtuasjas C-451/99: Cura Anlagen (EKL 2002, lk I-3193).

6 – Eelotsusetaotluse esitanud kohus toob siin välja nõukogu 17. mai 1977. aasta kuuenda direktiivi 77/388/EMÜ kumuleeruvate käibemaksudega seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas (EÜT 1977, L 145, lk 1; ELT eriväljaanne 09/01, lk 23) artikli 6 lõike 1 ja nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivi 2006/112/EÜ – mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1) – artikli 25.

17. Kui litsentsileping saab olla teenuste osutamise leping määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b mõttes, tekib seejärel küsimus, kus selle lepingu alusel teenuseid osutati. Kostjale anti litsents kahe liikmesriigi – Austria ja Saksamaa – ning samuti kolmanda riigi – Šveitsi – jaoks. Litsentsi andnud hagejate juhatuse asukoht või vastavalt elukoht on Austrias, seevastu litsentsi omandanud kostja elukoht on Saksamaal.

18. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tulevad teenuste osutamise kohana kõne alla kaks kohta. Esiteks võib pidada teenuseid osutatuks liikmesriigi igas kohas, kus on lubatud litsentsilepingust tuleneva õiguse teostamine ja kus see ka tegelikult toimub. Teiseks tuleb aga teenuste osutamise kohana kõne alla ka litsentsiandja juhatuse asukoht või elukoht. Mõlemal juhul oleks kohtuasjas pädev Austria kohus. See lahendus võib siiski olla vastuolus kohtuotsusega Besix [7], milles Euroopa Kohus leidis Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 osas, et seda sätet ei saa rakendada, kui kohustuse täitmise kohta ei saa määrata seetõttu, et kohustus kujutab endast geograafiliselt piiramatult kehtivat tegevusest hoidumise kohustust ja seetõttu iseloomustab seda täitmise kohtade paljusus; sellisel juhul tuleb kohtualluvus määrata konventsiooni artikli 2 lõike 1 üldise kohtualluvuse kriteeriumi alusel. [8]

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib sellega seoses järgnevalt, kas sel viisil määratud pädev kohus võib otsustada ka litsentsitasude üle, mis tulenevad autoriõiguste teostamisest teises liikmesriigis või kolmandas riigis.

20. Kui kohtualluvust ei saa määrata määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel, siis tuleb see artikli 5 punkti 1 alapunkti c kohaselt määrata määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel. Sel juhul on kohtuotsuse De Bloos [9] kohaselt pädevuse määramisel oluline vaidlusaluse kohustuse, st pooltevahelise menetluse esemeks oleva kohustuse täitmise koht. Nagu tuleneb kohtuotsusest Tessili [10], määratakse vaidlusaluse kohustuse täitmise koht selle õiguse alusel, mis on kollisiooninormide kohaselt lepingule kohaldatav. Sellisel juhul ei ole

7 – 19. veebruari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-256/00: Besix (EKL 2002, lk I-1699).

8 – Eelotsusetaotluse esitanud kohus lähtub seejuures ilmselgelt vaikimisi sellest, et Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 käsitlev kohtupraktika on kasutatav ka määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tõlgendamise puhul.

9 – 6. oktoobri 1976. aasta otsus kohtuasjas 14/76: De Bloos (EKL 1976, lk 1497).

10 – 6. oktoobri 1976. aasta otsus kohtuasjas 12/76: Tessili (EKL 1976, lk 1473).

Austria kohtud pädevad, sest vaidlusalune maksmise kohustus tuleb nii Austria kui ka Saksa tsiviilõiguse kohaselt täita kostja elukohas, seega Saksamaal, mistõttu on pädevad Saksa kohtud.

21. Neil asjaoludel otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus 13. novembri 2007. aasta määrusega menetluse peatada ja esitada EÜ artiklite 68 ja 234 alusel Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused [11]:

„1. Kas leping, millega intellektuaalsest varast tuleneva õiguse omanik [12] annab lepingu teisele poolele loa teostada seda õigust (litsentsileping), on leping „teenuste osutamiseks" määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b tähenduses?

2. Juhul kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, kas:

2.1. siis osutatakse teenuseid igas kohas liikmesriigis, kus õiguse teostamine on lepingu kohaselt lubatud ning see ka tegelikult toimub?

2.2. või osutatakse teenust litsentsiandja elukohas või juhatuse asukohas?

2.3. kas juhul, kui vastus teise küsimuse punktile 1 või teise küsimuse punktile 2 on jaatav, kuulub asjaomase kohtu pädevusse ka otsuse tegemine litsentsitasude üle, mis tulenevad õiguste teostamisest teises liikmesriigis või kolmandas riigis?

3. Juhul kui vastus esimesele küsimusele või teise küsimuse punktidele 1 ja 2 on eitav: kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktide a ja c kohase litsentsitasu maksmise üle otsustamise pädevus tuleb

11 – [See joonealune märkus puudutab ainult käesoleva ettepaneku sloveenikeelset versiooni.]

12 – [See joonealune märkus puudutab ainult käesoleva ettepaneku sloveenikeelset versiooni.]

siis lahendada nende põhimõtete alusel, mis tulenevad Euroopa Kohtu praktikast Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 kohta?"

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

22. Eelotsusetaotlus saabus Euroopa Kohtusse 29. novembril 2007. Kirjalikus menetluses esitasid oma märkused põhikohtuasja pooled, Itaalia ja Saksamaa valitsused, Ühendkuningriigi valitsus ning komisjon. Põhikohtuasja poolte, Saksamaa valitsuse ja komisjoni kohtukõned ja vastused Euroopa Kohtu küsimustele kuulati ära 20. novembri 2008. aasta kohtuistungil.

V. Poolte argumendid

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

23. *Põhikohtuasja hagejad* ja *komisjon* teevad Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele, et litsentsilepingut tuleb käsitleda teenuste osutamise lepinguna määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b mõttes.

24. Põhikohtuasja hagejad toovad oma seisukoha kaitseks välja selle, et mõistet „teenus" tõlgendatakse nii ühenduse esmases kui ka teiseses õiguses laialt, eriti ühenduse käibemaksu valdkonna sätetes [13] ja direktiivis 2006/123 teenuste kohta siseturul [14]. Selle mõiste laia tõlgendust esineb ka mõnes komisjoni dokumendis [15]. Kostja põhikohustused on teose videolindistuste reprodutseerimine ja turustamine ning seega teenuste osutamine; litsentsitasu maksmise kohustus on kõigest kostja kõrvalkohustus. Ka hagejatel on selles olukorras teenuste osutamise kohustus, täpsemalt ainulitsentsi või lihtlitsentsi andmise kohustus.

13 – Põhikohtuasja hagejad viitavad nendele õigusnormidele üldiselt ilma konkreetseid sätteid nimetamata.

14 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiv 2006/123/EÜ teenuste kohta siseturul (ELT 2006, L 376, lk 36).

15 – Põhikohtuasja hagejad nimetavad komisjoni 18. mai 2005. aasta soovitust 2005/737/EÜ, mis käsitleb seaduslike sidusmuusikateenuste autoriõiguse ja sellega seotud õiguste ühist piiriülest haldamist (ELT 2005, L 276, lk 54), ning komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele – Autoriõiguste ja sellega seotud õiguste haldamine siseturul (KOM(2004) 261 (lõplik)).

25. Komisjon väidab, et mõistet „teenus" tuleb tõlgendada iseseisvalt, olenemata selle definitsioonist liikmesriikide õiguses. Seejuures viitab ta selle mõiste laiale määratlusele ühenduse esmases õiguses; seal on mõiste määratletud palju laiemalt kui liikmesriikide tsiviilõiguses, sest see hõlmab näiteks ka paadisildade rentimist teistest liikmesriikidest pärit paadiomanikele [16] või mootorsõidukite liisimist teiste liikmesriikide ettevõtjatele [17]. Seega võib ka intellektuaalomandiõiguste teostamise õiguse andmise kvalifitseerida teenuse osutamisena. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b tõlgendamise puhul ei saa abiks võtta ühenduse käibemaksu valdkonna direktiive, sest määruse artikli 1 lõike 1 kohaselt ei kohaldata seda maksuasjade suhtes.

26. Komisjon tugineb oma seisukoha kaitseks määruse nr 44/2001 grammatilisele, ajaloolisele ja teleoloogilisele tõlgendamisele. Määruse nr 44/2001 sõnastus ei paku mingit pidepunkti sellele, et mõistet „teenuste osutamine" tuleb tõlgendada kitsamalt kui esmases õiguses. Ajaloolise tõlgendamise osas rõhutab komisjon, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkt 1 on sõnastatud teisiti kui Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkt 1 selles osas, et kaupade müügi ja teenuste osutamise puhul on „täitmise koht" selle sätte mõttes lepingule iseloomuliku kohustuse täitmise koht. Selle abil peaks vähemalt osaliselt leevendatama Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 tõlgendamise nõrkusi, sest sätte kohaselt määrati kohtualluvus vaidlusaluse kohustuse täitmise koha järgi, mis omakorda sõltub lepingule kohaldatavast õigusest. Lisaks aitab teenuste mõiste lai tõlgendamine vältida probleeme määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alla kuuluvate lepingute ja selle sätte alapunkti b alla kuuluvate lepingute piiritlemisel.

27. Kõik teised kohtuasja pooled teevad Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele eitavalt ja tuvastada, et litsentsileping ei ole teenuste osutamise leping määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b mõttes.

28. *Põhikohtuasja kostja* on seisukohal, et teenuste osutamise lepingu mõistet määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b mõttes tuleb tõlgendada selliselt, et see

16 – Eespool 5. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Ciola.
17 – Eespool 5. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Cura Anlagen.

hõlmab kõiki lepinguid, mille ese on tasu eest teatud faktilise tulemuse saavutamine, mitte aga üksnes konkreetse tegevuse sooritamine nagu töölepingu puhul. Litsentsilepinguid ei saa käsitleda teenuste osutamise lepingutena.

29. *Saksamaa valitsus* lähtub oma vastuses esimesele eelotsuse küsimusele grammatilisest ja süstemaatilisest tõlgendamisest ning määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 mõttest ja eesmärgist. Grammatilise tõlgendamise raames rõhutab ta, et teenuste osutamise mõistet määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktis b ei saa tõlgendada samal moel nagu esmases õiguses või ühenduse käibemaksu valdkonna direktiivides. [18] Esmases õiguses ja eespool nimetatud direktiivides määratletakse seda mõistet laialt, et hõlmata – teenuste vaba liikumise puhul – tegevusi, mis ei kuulu teiste põhivabaduste alla, ja – käibemaksu direktiivide puhul – tagada, et ükski majandustegevus ei jääks selle mõiste liiga kitsa tõlgendamise tõttu nende direktiivide kohaldamisalast välja.

30. Süstemaatilise tõlgendamise raames väidab Saksamaa valitsus, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktide a ja c olemasolu näitab üheselt, et on olemas ka selliseid lepinguid, mille esemeks ei ole ei kaupade müük ega ka teenuste osutamine, ning seetõttu ei saa selle sätte alapunkti b nii laialt tõlgendada, et see hõlmaks kõiki lepinguid, välja arvatud kaupade müügi lepingud. Ka Rooma I määruse ettepanekust [19] – milles sisalduvat teenuste mõistet tuleb tõlgendada samamoodi nagu määruses nr 44/2001 – nähtub, et litsentsileping ei kuulu teenuste osutamise lepingu alla, sest Rooma I määruse ettepanek sisaldab erisätet, mis reguleerib intellektuaal- või tööstusomandilepinguid (ettepaneku artikli 4 lõike 1 punkt f). Seda sätet ei võetud määruse kehtivasse teksti poliitilistel põhjustel, mitte aga seetõttu, et intellektuaal- või tööstusomandilepinguid oleks võinud hõlmata teenuste osutamise lepingu mõiste alla.

31. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b mõtte ja eesmärgiga seoses rõhutab Saksamaa valitsus, et litsentsilepingu puhul ei ole teenuse osutamise koha kohtualluvus alati asjakohane, sest litsentsileping võib olla seotud erinevate intellektuaalomandiõi-

18 – Saksamaa valitsus viitab siinkohal eespool 6. joonealuses märkuses viidatud direktiivi 2006/112 artikli 24 lõikele 1 ja samuti eespool 6. joonealuses märkuses viidatud direktiivi 77/388 artikli 6 lõike 1 esimesele lausele.

19 – Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I määrus) (KOM(2005) 650 (lõplik)).

gustega. Lisaks võib litsents olla antud erinevate riikide jaoks või ülemaailmseks kasutamiseks. Ei ole võimalik määratleda tüüpilist litsentsilepingut, mille alusel saaks määrata objektiivse läheduse konkreetsele kohtualluvusele.

32. *Ühendkuningriigi* arvates viiks määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b lai tõlgendamine, mis hõlmaks ka litsentsilepingu, selleni, et selle sätte alapunktid a ja c muutuvad üleliigseks, mis ei oleks aga kooskõlas määruse süsteemi ja eesmärgiga. Selle määruse valikulist kohtualluvust reguleerivad sätted peavad tagama, et vaidluste puhul on pädev kohus, millel on vaidlusega tihe seos. Määruse oluline eesmärk on etteaimatavus, mida ei ole võimalik tagada, kui määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b kohaldataks litsentsilepingutele, sest sel juhul ei oleks võimalik kindlaks teha, millises paigas lepingujärgsed teenused osutati.

33. *Itaalia valitsus* väidab, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b lai tõlgendamine viiks selleni, et see säte hõlmaks peaaegu kõiki lepinguid. Selle asemel, et olla üldise reegli erand, muutuks see säte ise üldsätteks, mis läheks aga vastuollu selle mõttega. Lisaks ei ole litsentsiandjal mingeid positiivseid kohustusi, mis võimaldaks seda lepingut käsitleda teenuste osutamise lepinguna.

B. *Teine eelotsuse küsimus*

34. *Põhikohtuasja hagejad* on seisukohal, et koht, kus teenused litsentsilepingu alusel osutati, on litsentsiandja elukoht või tema juhatuse asukoht. Selline lähenemine ei ole vastuolus otsusega kohtuasjas Besix [20], sest põhikohtuasjas ei ole tegemist geograafiliselt piiramatu tegevusest hoidumise kohustusega, vaid litsentsikokkuleppega geograafiliselt piiritletud piirkonna, täpsemalt Austria, Saksamaa ja Šveitsi jaoks. Teenus, mida litsentsiandja litsentsilepingu alusel osutab, seisneb litsentsisaajale positiivsete õiguste andmises. Just litsentsi puhul, mis on seotud mitme riigiga, on kohtualluvuse määramisel oluline lepingule iseloomuliku soorituse tegemiseks kohustatud lepingupoolte elukoht või juhatuse asukoht.

20 – Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud otsus kohtuasjas Besix.

35. Seoses teise küsimuse punktiga 3 toovad hagejad välja selle, et selle paiga kohus, kus teenused lepingujärgselt osutati, on pädev otsustama ka litsentsitasude üle, mis tulenevad õiguse teostamisest teises liikmesriigis või kolmandas riigis, sest täitmise koha alusel kohtualluvuse määramise eesmärk on kontsentreerida pädevus selle koha kohtute kätte.

36. *Komisjoni* arvates on koht, kus teenus litsentsilepingu alusel osutati, litsentsiandja elukoht või tema põhikirjajärgne asukoht. Otsus kohtuasjas Besix [21] ei takista litsentsilepingust tulenevate vaidluste korral kohtualluvuse määramist määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel. Esiteks on litsentsiandja kohustatud litsentsilepingu kohaselt rohkemaks kui ainult tegevusest hoidumine, sest tal on kohustus anda litsents ja taluda litsentsi eseme kasutamist litsentsisaaja poolt. Teiseks tuleb määrata kohtualluvus määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b raames, sõltumata vaidlusalusest tasu maksmise kohustusest. Teise küsimuse punkti 3 kohta arvab komisjon, et selle liikmesriigi kohus, kus on litsentsiandja alukoht või põhikirjajärgne asukoht, on pädev otsustama ka litsentsitasude üle, mis tulenevad õiguse teostamisest teises liikmesriigis või kolmandas riigis.

21 – Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud otsus kohtuasjas Besix.

37. Võttes arvesse *põhikohtuasja hagejate* ning *Saksamaa ja Itaalia valitsuste* vastuste ettepanekuid esimesele küsimusele, ei esita nad oma seisukohti teise küsimuse osas.

38. *Ühendkuningriigi valitsus* esitab oma seisukoha üksnes teise küsimuse punkti 3 kohta ning selgitab, et kui Euroopa Kohus peaks vastama esimesele eelotsuse küsimusele jaatavalt, on pädeval kohtul õigus langetada otsus ka litsentsitasude üle, mis tulenevad õiguse teostamisest teises liikmesriigis või kolmandas riigis. Teistsugune lähenemine tooks endaga vastuoluliste kohtuotsuste riski, sest sama vaidluse erinevate aspektide üle võivad siis otsustada erinevad kohtud.

C. *Kolmas eelotsuse küsimus*

39. Juhuks kui Euroopa Kohus vastab esimesele ja teisele eelotsuse küsimusele eitavalt, on *põhikohtuasja hagejad* kolmanda eelotsuse küsimuse osas seisukohal, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a tuleb tõlgendada selliselt, et kohtualluvus määratakse lepingule iseloomuliku soorituse täitmise koha alusel, mitte aga vaidlusaluse

kohustuse täitmise koha alusel. Selles osas rõhutavad hagejad, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a tuleb tõlgendada iseseisvalt, ilma et lähtutaks teatud liikmesriikide tsiviilõiguslikust regulatsioonist. Seetõttu teevad hagejad Euroopa Kohtule ettepaneku käsitleda iseloomuliku soorituse täitmise kohana selle sätte raames litsentsiandja elukohta või juhatuse asukohta.

40. Võttes arvesse *komisjoni* vastuse ettepanekut esimesele ja teisele küsimusele, ei esita ta oma seisukohta kolmanda küsimuse osas.

41. *Saksamaa valitsuse* arvates tuleks – võttes arvesse seda, et liikmesriigid on ühtlustanud lepinguliste võlasuhete kohta kohaldatavat õigust – muuta senist kohtupraktikat määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a suhtes. Selle kohtupraktika kohaselt tuleb vastava kohustuse täitmise koht määratleda lepingule või vaidluse esemeks olevale lepingulisele kohustusele kohaldatava õiguse alusel (*lex causae*); lepingule kohaldatava õiguse määrab aga vaidlust lahendav siseriiklik kohus oma õiguskorra kollisiooninormide alusel. Saksamaa valitsus teeb ettepaneku muuta seda kohtupraktikat selliselt, et vastava kohustuse täitmise koha saaks määrata määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a raames iseseisvalt ning seda käsitletaks alati vaidlusaluse kohustuse täitmise kohana.

42. *Itaalia valitsus* on seisukohal, et Brüsseli konventsiooni ja määruse nr 44/2001 tõlgendamise järjepidevuse nõude tõttu, mida Euroopa Kohus on seoses artikli 5 punktiga 3 kinnitanud kohtuasjades Henkel [22] ja Gantner [23], tuleks selle määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a tõlgendada samamoodi nagu Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1.

43. *Ühendkuningriik* esitab kolmanda eelotsuse küsimuse kohta kolm argumenti. Esiteks on määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a tõlgendamise probleemistik identne Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 tõlgendamise küsimustega. Teiseks nähtub määruse nr 44/2001 ettepaneku põhjendusest, et Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 käsitlev kohtupraktika kehtib ka määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a kohta. [24] Kolmandaks tagaks selle kohtupraktika ülekandmine määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktile a õiguskindluse kõige paremini, sest Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 väljendit „koht, kus tuli täita asjaomane kohustus" käsitlev kohtupraktika on juba väljakujunenud praktika iseloomuga.

22 – 1. oktoobri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-167/00: Henkel (EKL 2002, lk I-8111).

23 – 8. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-111/01: Gantner (EKL 2003, lk I-4207).

24 – Ettepanek: Nõukogu määrus (EÜ) kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (KOM(1999) 348 (lõplik)), lk 14.

VI. Kohtujuristi hinnang

A. *Sissejuhatus*

44. Määrus 44/2001 võimaldab valikulist kohtualluvust käsitlevate sätete abil teha lepingutega seotud asjades erandi üldpõhimõttest, et asi allub kostja elukohariigi kohtutele – *actor sequitur forum rei* [25] –, mis on sätestatud määruse artikli 2 lõikes 1. Lepinguga seotud asjade puhul õigustab erandi tegemist sellest üldpõhimõttest ja kohtualluvuse määramist erisätete alusel see, et lisaks kostja alalisele elukohale peaks kohtualluvusel olema ka muid aluseid, mis toetuksid tihedale seosele kohtu ja menetluse vahel. [26] Peale selle on valikuline kohtualluvus lepinguga seotud asjades vajalik seetõttu, et selle kaudu tagatakse nii palju kui võimalik tasakaal hageja ja kostja huvide vahel, mis ei oleks võimalik siis, kui eksisteeriks ainult eespool nimetatud üldpõhimõte. [27] Hagejal on lepinguga seotud asjades võimalus valida hagi esitamise vahel kostja elukohajärgsesse kohtusse või kohtusse, mis on pädev valikulise kohtualluvuse puhul lepinguga seotud asjades. [28]

45. Käesoleva kohtuasja eelotsuse küsimused puudutavad määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tõlgendamist. See säte, mis muutis ja sõnastas uuesti Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1, sisaldab lepinguga seotud asjades valikulist kohtualluvust reguleerivaid norme. Seega tõlgendab Euroopa Kohus esimest korda alates määruse jõustumisest 1. märtsil 2002 seda sätet, millega seoses olid läbirääkimised määruse menetlemisel kõige raskemad ja pikemad. [29] Samas on tegemist aga sättega, mille osas võib tulevikus oodata

25 – Üldpõhimõtte *actor sequitur forum rei* kohta tuleb lisada, et pädevuse määramine kostja elukoha järgi peab kaitsma tema õigusi, sest tema kaitse oleks menetluses raskendatud, kui tema vastu esitataks hagi muus riigis, mis ei ole tema elukohariik. Vt muu hulgas kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomeri 14. märtsi 2006. aasta ettepanek kohtuasjas C-103/05: Reisch Montage (EKL 2006, lk 6827, ettepaneku punkt 21). Vt analoogselt viitega Brüsseli konventsioonile Jenard, P., „Bericht zu dem Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und die Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen" (Raport kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise konventsiooni kohta tsiviil- ja kaubandusasjades) (EÜT 1979, C 59, lk 18).

26 – Vt määruse nr 44/2001 põhjendus 12.

27 – Sellel seisukohal on Mankowski, P: Magnus, U. ja Mankowski, P. (väljaandjad), *Brussels I Regulation*, Sellier. European Law Publishers, München 2007, lk 90, punkt 1.

28 – Vt hageja valikuõiguse kohta eespool 27. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P., punkt 1.

29 – Vt läbirääkimiste ja määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 sõnastamise arutletud võimaluste kohta Beaumont, P. R., „The Brussels Convention Becomes a Regulation: Implications for Legal Basis, External Competence and Contract Jurisdiction", Fawcett, J. (väljaandja), *Reform and Development of Private International Law. Essays in Honour of Sir Peter North*, Oxford University Press, New York 2002, lk 15 jj; Kohler, C. „Revision des Brüsseler und Luganer Übereinkommens", Gottwald, P. (väljaandja), *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*, Gieseking-Verlag, Bielefeld 2000, lk 12 jj.

arvukaid lepingupooltevahelisi vaidlusi kohtualluvuse üle. [30]

47. Sellele küsimusele vastamise raames esitan ma kõigepealt lühidalt litsentsilepingu tunnused; seejärel selgitan määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tõlgendamisel mõiste „teenused" olulisi jooni selles sättes ning arutan samaaegselt ka küsimust, kas litsentsilepingut saab käsitleda teenuste osutamise lepinguna selle sätte mõttes.

B. *Esimene eelotsuse küsimus*

1. Litsentsilepingu tunnused

46. Esimest eelotsuse küsimust tuleb mõista selliselt, et eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sellega teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet tuleb tõlgendada nii, et leping, millega intellektuaalsest varast tuleneva õiguse omanik annab lepingu teisele poolele loa teostada seda õigust (litsentsileping) [31], on teenuste osutamise leping selle sätte mõttes. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib sisuliselt seda, kas litsentsilepingut saab subsumeerida teenuste osutamise lepingu mõiste alla määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes.

48. Käesolevas kohtuasjas tuleb lähtuda eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt pakutud litsentsilepingu definitsioonist; kohus defineerib seda lepinguna, millega intellektuaalsest varast tuleneva õiguse omanik annab lepingu teisele poolele loa teostada seda õigust. Kuna Euroopa Kohtu otsused on kõikide siseriiklike kohtute jaoks siduvad ja toimivad *erga omnes,* [32] tuleb silmas

30 – Rogerson, P., „Plus ça change? Article 5(1) of the Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments", *Cambridge Yearbook of European legal studies*, 2000, lk 383, selgitab Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 kohta, et see on üks tihedaimini kasutatavaid konventsiooni sätteid, millele kohtuvaidluse pooled ka kõige sagedamini tuginevad. Eeldatavasti juhtub sama ka määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 puhul.

31 – Nagu ma juba selgitasin käesoleva ettepaneku punktis 4, kirjeldab eelotsusetaotluse esitanud kohus seda lepingut „litsentsilepinguna".

32 – Vt Lenaerts, K., Arts, D., Maselis, I. ja Bray, R., *Procedural Law of the European Union*, 2. tr, Sweet & Maxwell, London 2006, lk 194–195, punktid 6-030 ja 6-031; Van Raepenbusch, S., *Droit institutionnel de l'Union européenne*, 4. tr, Larcier, Bruselj 2005, lk 578.

pidada ka litsentsilepingu definitsioone teistes liikmesriikides ja võimalikke definitsioone ühenduse sätetes.

49. Litsentsileping on liikmesriikide õiguses reguleeritud erinevalt; mõni liikmesriik käsitleb seda erilise lepingutüübina ja defineerib selle ka sõnaselgelt (näiteks Tšehhi [33] ja Sloveenia [34]), mõni liikmesriik reguleerib intellektuaalomandiõiguse erisätetes üksnes litsentsilepingu sõlmimise võimaluse, ilma seda lepingut täpsemalt defineerimata (näiteks Austria, [35] Prantsusmaa, [36] Iirimaa [37] ja

33 – Tšehhi õiguses reguleerib litsentsilepingut tööstusomandiõiguste teostamiseks Obchodní zákoník (kaubandusseadustik) artiklites 508–515. Selle seaduse artikli 508 kohaselt annab litsentsiandja litsentsisaajale lepingu alusel õiguse kasutada tööstusomandiõiguse eset lepingus sätestatud ulatuses ja valdkonnas ning litsentsisaaja kohustub talle vastutasuks maksma teatud rahasumma või andma muid materiaalseid soodustusi. Litsentsileping teose õiguste kasutamiseks on Tšehhi õiguses reguleeritud Zákon o dílech literárních, vedeckých a umelechkých'i (Kirjandus-, teadus- ja kunstiteoste seadus (autoriõiguse seadus)) artiklites 46–57. Selle seaduse artikli 46 lõike 1 alusel võib autoriõiguste omaja anda litsentsisaajale litsentsilepingu alusel õiguse teose kasutamiseks ning litsentsisaaja peab talle selle eest tasu maksma, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

34 – Sloveenia õiguses on litsentsileping reguleeritud Obligacijski zakonik'u (obligatsiooniseadus) artiklites 704–728. Selle seaduse artikli 704 kohaselt kohustub litsentsiandja litsentsilepinguga andma litsentsisaajale täielikult või osaliselt üle õigused patenteeritud leiutise, tehniliste teadmiste ja kogemuste, kaubamärgi, disaini või mudeli kasutamiseks ning litsentsisaaja kohustub talle selle eest maksma teatud tasu. Autoriõigus (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seadus)) litsentsilepingut eraldi ei reguleeri; seda mainitakse üksnes autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seaduse artikli 133 lõikes 2 seoses arvutiprogrammidega, samas kui teose kasutamisõiguste andmist reguleerivad teised lepingud.

35 – Nii näeb Austria Patentgesetz'i (patendiseadus) § 35 ette, et patendi valdajal on õigus anda leiutise kasutamise õigus teistele õigustatud isikutele. Markenschutzgesetz'i (kaubamärgiseadus) § 14 lõike 1 kohaselt võib kaubamärk olla ainulitsentsi või lihtlitsentsi objekt seoses ühe või kõigi kaupade või teenustega, mille jaoks see on registreeritud. Vt Austria õiguskirjanduses Kucsko G., *Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht*, Manz, Viin 2003, lk 469 (kaubamärgilitsents), lk 929 (patendilitsents). Austria Urheberrechtsgesetz (autoriõiguse seadus) ei reguleeri sõnaselgelt litsentsilepinguid teose kasutamisõiguse andmiseks, kuid praktikas on see lepinguliik rakendunud. Väljendit „litsentsileping" kasutatakse seoses litsentsilepingutega teose kasutamisõiguste andmiseks nt Austria kohtupraktikas; vt selle kohta nt Oberster Gerichtshofi otsuseid: OGH 10.12.1985, 4 Ob 381/84; OGH 15.10.2002, 4 Ob 209/02t; OGH 29.4.2003, 4 Ob 57/03s. Seoses litsentsilepinguga tarkvara kasutamisõiguse andmisega vt õiguskirjanduses nt Holzinger, E., „Rechtsgeschäftiche Übertragung von Software. Versuch einer systematischen Einordnung", *EDV & Recht*, nr 4/1987, lk 10.

36 – Prantsuse õiguses sätestab nt Code de la propriété intellectuelle'i (intellektuaalomandiõiguse seadus) artikli L 613-8 lõige 2, et patendist tulenevad õigused võivad olla ainulitsentsi või lihtlitsentsi objektiks. Vt Prantsuse õiguskirjanduses nt Marcellin, Y., *Le Droit Français de la Propriété Intellectuelle*, Cedat, Pariis 1999, lk 433 jj, kes selgitab patendilitsentside andmise kohta, et litsents antakse lepinguga, mille kohaselt annab leiutaja (litsentsiandja) litsentsisaajale kasutusõiguse, kuid jääb ise patendi valdajaks. Autor väidab järgnevalt (lk 436), et litsentsisaaja on kohustatud maksma tasu ja kasutama litsentsi eset. Prantsuse õigus ei reguleeri eraldi autoriõigustega seotud litsentsi andmist, teose kasutamisõiguste andmist reguleeritakse pigem teiste autoriõigusega seotud lepingutega; vt selle kohta käesolevas joonealuses märkuses viidatud Marcellin, lk 68 jj.

37 – Iiri Copyright and Related Rights Act'i, 2000 (autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seadus) artikli 120 lõige 1 lubab nt anda õigused teose kasutamiseks. Iiri õiguskirjanduses vt autoriõiguste litsentsilepingu kohta nt Clark, R., *Irish Copyright and Design Law*, Butterworths, Dublin 2003, lk C/110 jj.

Saksamaa [38]). Siinkohal tuleb viidata asjaolule, et liikmesriikide õiguses reguleeritakse litsentsilepingut – kas reguleeritud või reguleerimata lepinguna – enamasti üksnes seoses tööstusomandiõigusega, harvem aga seoses intellektuaalomandiõigusega; [39] mõnes liikmesriigis reguleerivad teose kasutamisõiguse andmist muud autoriõiguse valdkonna lepingutüübid. [40]

50. Ühenduse õiguse sätted intellektuaalomandi kaitse kohta näevad küll ette litsentsi andmise, kuid ei sisalda mingeid norme litsentsilepingu sõlmimise ja selle tunnuste kohta. [41] Ka rahvusvahelised intellektuaalomandi valdkonna lepingud mainivad litsentsilepingut või litsentsi andmise võimalust intellektuaalomandiõiguste kohta, kuid need jätavad litsentsilepingu lepinguosaliste riikide siseriikliku õiguse reguleerida; selles osas tuleb nimetada näiteks TRIPS-lepingut [42] ja Euroopa patendikonventsiooni [43].

38 – Saksa Patentgesetz'i § 15 lõige 2 reguleerib patendilitsentsilepingut; see lubab patendilitsentsi andmist lepinguga ja määrab mh, et patent võib olla ainulitsentsi või lihtlitsentsi ese. Markengesetz'i § 30 alusel võib kaubamärk olla ainulitsentsi või lihtlitsentsi ese. Stumpf, H. ja Groß, M., *Der Lizenzvertrag*, 8. tr, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt 2008, lk 41, punkt 16, nendivad, et litsentsi võib anda ka teadmiste ja kogemuste *(know-how)* kasutamiseks. Saksa Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte's (autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seadus) ei mainita otseselt litsentsilepingut, § 31 reguleerib pigem kasutusõiguste andmist (Einräumung von Nutzungsrechten). Sellest hoolimata leiab Saksa õiguskirjanduses ka autoriõiguse valdkonnas nt mõiste „litsents", vt nt Schack, H., *Urheber und Urhebervertragsrecht*, 2. tr, Mohr Siebeck, Tübingen 2001, lk 245, punktid 539 ja 540.

39 – Autoriõiguste litsentsileping on reguleeritud Tšehhi õiguses (33. joonealune märkus) ja Iiri õiguses (37. joonealune märkus).

40 – Vt nt eespool 34. joonealuses märkuses viidatud Sloveenia õigus ja 36. joonealuses märkuses viidatud Prantsuse õigus.

41 – Nii sätestab autoriõiguse valdkonnas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) põhjendus 30, et käesolevas direktiivis nimetatud õigusi võib võõrandada, üle anda või hõlmata litsentsilepingutega, ilma et see mõjutaks autoriõiguse ja sellega kaasnevate õigustega seotud asjaomaste siseriiklike õigusaktide kohaldamist. Kaubamärgiõiguse valdkonnas sätestab nõukogu 20. detsembri 1993. aasta määruse (EÜ) nr 40/94 ühenduse kaubamärgi kohta (EÜT 1994, L 11, lk 1; ELT eriväljaanne 17/01, lk 146) artikli 22 lõige 1, et ühenduse kaubamärk võib olla litsentsi objekt seoses ühe või kõigi kaupade või teenustega, mille jaoks see on registreeritud, kogu ühenduses või mõnes selle osas. Ka tulevane ühenduse patendi määrus sisaldab sätteid lepinguliste litsentside kohta; nii näeb nõukogu määruse ettepaneku ühenduse patendi kohta (KOM(2000) 412 (lõplik)) artikkel 19 ette, et ühenduse patent võib olla täielikult või osaliselt litsentsi objekt kogu ühenduses või mõnes selle osas ning et litsents võib olla ainulitsents või lihtlitsents.

42 – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) (Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping). TRIPS-lepingu artikli 21 kohaselt võivad liikmed määrata kaubamärkide litsentsimise tingimused; artikli 28 lõige 2 näeb mh ette, et patendiomanikel on samuti õigus sõlmida litsentsilepinguid. Leping on Internetis kättesaadav aadressil http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf.

43 – 5. oktoobri 1973. aasta Euroopa patentide väljaandmise konventsioon (Euroopa patendikonventsioon), muudetud 17. detsembri 1991. aasta Euroopa patendikonventsiooni artikli 63 muutmisakti alusel ning Euroopa Patendiorganisatsiooni haldusnõukogu 21. detsembri 1978. aasta, 13. detsembri 1994. aasta, 20. oktoobri 1995. aasta, 5. detsembri 1996. aasta, 10. detsembri 1998. aasta ja 27. oktoobri 2005. aasta otsuse alusel ning Euroopa patendikonventsiooni 29. novembri 2000. aasta muutmisakti ajutiselt kehtivate sätetega. Euroopa patendikonventsiooni artikkel 73 reguleerib litsentsilepinguid ning sätestab, et Euroopa patenditaotlus võib olla täielikult või osaliselt litsentsi objekt märgitud osalisriigi kogu territooriumil või osal sellest. Euroopa patendikonventsioon on Internetis kättesaadav aadressil http://www.epo.org/patents/law/legal-texts/html/epc/1973/e/ma1.html.

51. Eespool viidatud seadusandlusest ja õiguskirjandusest võib järeldada, et litsentsileping on sünallagmaatiline leping, mille olemus seisneb selles, et litsentsiandja annab litsentsisaajale õiguse teostada teatud intellektuaalomandiõigusi ja litsentsisaaja maksab litsentsiandjale selle eest litsentsitasu. Litsentsi andmisega lubab litsentsiandja litsentsisaajal teha toiminguid, mis ilma litsentsiandmiseta kujutaksid endast intellektuaalomandiõiguste rikkumist. [44] Litsents võib olla mitmel moel piiratud; see võib olla ainulitsents või lihtlitsents; see võib olla piiratud ruumiliselt, ajaliselt või selle kasutamise järgi piiratud. [45]

2. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tõlgendamine

52. Litsentsilepingu iseloomu osas on erinevate liikmesriikide õigusalane kirjandus seisukohal, et tegemist on iseseisva lepinguga, [46] mida tuleb eristada teistest lepingutest; [47] osa erialakirjandusest kirjeldab seda kui *sui generis*-lepingut. [48] Käesoleva kohtuasja jaoks on eelkõige oluline litsentsilepingu eristamine rendi- või liisinglepingust. Litsentsilepingu ja rendi- või liisinglepingu erinevusi selgitan ma täpsemalt edaspidi, kui ma käsitlen küsimust, kas litsentsileping võib olla teenuste osutamise leping. [49]

53. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande kohaselt on kohustuse täitmise koht teenuste osutamise puhul koht liikmesriigis, kus lepingu kohaselt teenu-

44 – Vt õiguskirjanduses nt Tritton, G. jt, *Intellectual Property in Europe*, Sweet & Maxwell, London 2008, lk 677, punkt 7-047, ning Bently, L. ja Sherman, B., *Intellectual Property Law*, 2. tr, Oxford University Press, New York 2004, lk 254, 950.

45 – Vt eespool 44. joonealuses märkuses viidatud Bently, L. ja Sherman, B., lk 950. Litsentsi erinevate piirangute kohta vt Prantsuse õiguskirjanduses eespool 36. joonealuses märkuses viidatud Marcellin, Y., lk 434 jj.

46 – Vt Austria õiguskirjanduses eespool 35. joonealuses märkuses viidatud Kucsko G., lk 929. Saksa õiguskirjanduses vt Busse, R. (väljaandja), *Patentgesetz. Unter Berücksichtigung des Europäischen Patentübereinkommens, des Gemeinschaftspatentübereinkommens und des Patentzusammenarbeitsvertrags. Kommentar*, De Gruyter, Berlin, New York, lk 297, punkt 53; eespool 38. joonealuses märkuses viidatud Stumpf, H. ja Groβ, M., lk 42 jj, punkt 19. Sloveenia õiguskirjanduses vt Podobnik, K., väljaandes Juhart, M. ja Plavšak, N., *Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem*, GV založba, Ljubljana 2004, kommentaar artikli 704 kohta, lk 62.

47 – Austria õiguskirjanduses rõhutab eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Kucsko G., lk 930, et litsentsilepingut tuleb eristada teadmiste ja kogemuste *(know-how)* lepingust ja frantsiisilepingust. Saksa õiguskirjanduses viitavad eespool 38. joonealuses märkuses viidatud Stumpf, H. ja Groβ, M., lk 43–45, punktides 20–24 sellele, et litsentsilepingut tuleb eristada müügi-, ühingu- ja rendi- või liisinglepingust. Sloveenia õiguskirjanduses vt eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Podobnik, K., kommentaar artikli 704 kohta, lk 62.

48 – Vt nt Saksa õiguskirjanduses Schulte, R., *Patentgesetz mit Europäischem Patentübereinkommen. Kommentar auf der Grundlage der deutschen und europäischen Rechtsprechung*, Carl Heymanns Verlag, Köln, Berlin, Bonn, München 1994, lk 219, punkt 16; Austria õiguskirjanduses eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Kucsko G., lk 929; Austria kohtupraktikas nt Oberster Gerichtshofi otsus OGH 15.10.2002, 4Ob 209/02t.

49 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 66.

seid osutati või kus neid oleks tulnud osutada. Seega ei defineeri see säte mõistet „teenus" ning ka Euroopa Kohus ei ole seda mõistet määruse nr 44/2001 tõlgendamise raames seni täpsustanud.

54. Sissejuhatusena tuleb viidata sellele, et teenuste mõistet määruse nr 44/2001 raames tuleb tõlgendada iseseisvalt, ilma et võetaks arvesse selle mõiste definitsiooni liikmesriikide õiguses; seejuures tuleb lähtuda määruse ülesehitusest ja eesmärgist, et tagada selle ühetaoline kohaldamine kõigis [50] liikmesriikides. [51] Lisaks sellele tuleb märkida, et nagu ka käesoleva kohtuasja pooled, pean ma põhimõtteliselt vajalikuks määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teises taandes sätestatud teenuse mõiste laia tõlgendust, [52] kuid selle mõiste definitsiooni puhul tuleb jälgida, et see oleks kooskõlas määruse nr 44/2001 ülesehituse ja eesmärgiga.

55. Määruse nr 44/2001 tõlgendamisel tuleb üldiselt lähtuda järjepidevusest Brüsseli konventsiooniga. Selle konventsiooni artikli 5 punktis 1 ei olnud teenuste osutamise lepingute kohtualluvus eraldi reguleeritud, mistõttu ei saa seda sätet võtta aluseks teenuse mõiste tõlgendamisel määruse nr 44/2001 raames. Brüsseli konventsioon sisaldab siiski teenuste osutamise lepingu mõistet artikli 13 lõike 1 punktis 3, mis reguleeris kohtualluvust tarbijalepingute

50 – Nagu tuleneb määruse nr 44/2001 põhjendusest 21, ei osale Taani Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud Taani seisukohta käsitleva protokolli artiklite 1 ja 2 kohaselt käesoleva määruse vastuvõtmisel ning seepärast ei ole see tema suhtes ka siduv ega kohaldatav. Määruse nr 44/2001 põhjenduse 22 kohaselt jääb Taani ja käesoleva määrusega seotud liikmesriikide omavahelistes suhetes ka edaspidi kehtima Brüsseli konventsioon.

51 – Brüsseli konventsiooni käsitlevast kohtupraktikast, mida tuleb järjepidevuse põhimõtte tõttu järgida ka määruse nr 4472001 tõlgendamise raames, võib järeldada, et määruses 44/2001 kasutatud mõisteid tuleb tõlgendada iseseisvalt. Vt mh 21. juuni 1978. aasta otsus kohtuasjas 150/77: Bertrand (EKL 1978, lk 1431, punktid 14–16); 19. jaanuari 1993. aasta otsus kohtuasjas C-89/91: Shearson Lehman Hutton (EKL 1993, lk I-139, punkt 13); 3. juuli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-269/95: Benincasa (EKL 1997, lk I-3767, punkt 12); 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-96/00: Gabriel (EKL 2002, lk I-6367, punkt 37) ja 20. jaanuari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-27/02: Engler (EKL 2005, lk I-481, punkt 33). Vt ka minu 11. septembri 2008. aasta ettepanek kohtuasjas C-180/06: Ilsinger (Euroopa Kohtu menetluses, ettepaneku punkt 54).
Vt õiguskirjanduses määruse nr 44/2001 mõistete iseseisva tõlgendamise kohta nt Geimer, R. väljaandes Geimer, R. ja Schütze, R. A., Europäisches Zivilverfahrensrecht. *Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht*, Beck, München 2004, lk 176, kes rõhutab, et teenuse mõistet ühenduse õiguses tuleb tõlgendada ühtselt, sõltumata *lex causae*'st, st lepingule kohaldatavast õigusest. Vt ka Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n° 44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano*, 3. tr, Librarie générale de droit et de jurisprudence, Paris 2002, lk 148.

52 – Teenuse mõiste laia tõlgendamist pooldatakse ka õiguskirjanduses. Vt nt Micklitz, H.-W. ja Rott, P., „Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nr 11/2001, lk 328; eespool 51. joonealuses märkuses viidatud Geimer, R., lk 176; Rauscher, T. (väljaandja), *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. tr, Sellier. European Law Publishers, München 2006, lk 179, punkt 49; eespool 27. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P., lk 131, punkt 90, ja eespool 51. joonealuses märkuses viidatud Gaudemet-Tallon, H., lk 148.

alusel teenuste osutamise juhtudel,[53] ning selle sätte tõlgendamine võiks olla aluseks ka määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tõlgendamisele.[54] Euroopa Kohus ei ole aga ka Brüsseli konventsiooni selle sätte tõlgendamise raames teenuse mõistet sõnaselgelt defineerinud.[55]

a) Mõiste „teenus" abstraktne definitsioon määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes

56. Kuna Euroopa Kohus ei ole seda mõistet seni tõlgendanud, tuleb tõlgendamise lähtekohaks võtta esiteks mõiste „teenus" tavapärane tähendus ja teiseks analoogia teiste õigusallikatega.

57. Minu arvates on mõiste „teenus" defineerimise puhul olulise tähtsusega kaks aspekti. Esiteks nõuab mõiste „teenus" tavapärane tähendus seda, et teenuse osutaja teostab teatud tegevust; teenuste osutamise eeldus on seega teenust osutava isiku poolne tegevus või aktiivne käitumine.[56] Teiseks tuleb teenuseid, nagu me näeme analoogias selle mõiste definitsiooniga esmases õiguses,[57] põhimõtteliselt osutada tasu eest. Igal juhul tuleb silmas pidada, et selle mõiste abstraktse definitsiooniga määratletakse üksnes mõiste raamistik; igas kohtuasjas tuleb otsustada individuaalselt, tulenevalt konkreetsest asjast, kas vastav tegevus kuulub mõiste „teenus" alla.

53 – Täpsemalt nägi Brüsseli konventsiooni artikli 13 lõike 1 punkt 3 ette, et tarbijate sõlmitud lepingutest tulenevate nõuete korral määratakse kohtualluvus konventsiooni tarbijalepingute asjade kohtualluvust reguleeriva jao sätete alusel, „kui leping on mõni muu *teenuste* osutamise või kaupade müügi leping, kui a) selle sõlmimisele eelnes tarbija elukohariigis talle otseselt või reklaami teel tehtud pakkumine ja b) tarbija on teinud selles riigis lepingu sõlmimiseks nõutavad õigustoimingud". Kohtujuristi kursiiv.

54 – Eespool 52. joonealuses märkuses viidatud Rauscher, T., lk 179, punkt 49, arvates tuleb teenuste mõiste tõlgendust Brüsseli konventsiooni artikli 13 lõike 1 punkti 3 raames arvesse võtta ka selle mõiste tõlgendamisel määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b raames.

55 – Selle mõiste tõlgendamisel on Euroopa Kohus nt eespool 51. joonealuses märkuses viidatud 11. juuli 2002. aasta kohtuotsuses Gabriel, punktid 38–40 ja 47–51, ning eespool 51. joonealuses märkuses viidatud 20. jaanuari 2005. aasta kohtuotsuses Engler, punkt 34, esitanud Brüsseli konventsiooni artikli 13 lõike 1 punkti 3 kohaldamise tingimused; need kohtuasjad käsitlesid siiski kaupade müüki, mitte aga teenuste osutamist.

56 – Vt selles mõttes eespool 27. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P., lk 131, punkt 90; Cavalier, G., „Un contrat de concession exclusive n'est ni un contrat de vente ni une fourniture de services au sens de l'article 5, paragraphe 1, b) du règlement „ Bruxelles I "", *Revue Lamy Droit des Affaires*, nr 19/2007, lk 71. Selles suhtes võime me analoogselt teavet saada ka 19. juunil 1980. aastal Roomas allakirjutamiseks avatud lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni (Rooma konventsioon) (EÜT 1980, L 266, lk 1) artikli 5 tõlgendusest; selle tõlgenduse osas selgitavad Czernich, D., Heiss, H. ja Nemeth, K., *EVÜ - Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen: Übereinkommen über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht. Kommentar*, Orac, Viin 1999, et Saksamaa kohtud mõistavad „teenuste" all selle artikli mõttes tegevusega seotud teenuseid („Tätigkeitsbezogene Leistungen").

57 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 61.

58. Võttes aluseks eelmises punktis toodud mõiste „teenus” abstraktse definitsiooni, võib minu arvates tuvastada, et litsentsilepingut ei ole võimalik käsitleda teenuste osutamise lepinguna määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes. Ka siis kui litsents antakse tasu eest, ei teosta litsentsiandja litsentsi andmisega mingit aktiivset tegevust. Ta lubab litsentsisaajal teostada litsentsi esemeks olevat intellektuaalomandiõigust; tegevusena nõutakse litsentsiandjalt litsentsilepingu allkirjastamist ning litsentsi eseme tegelikku kasutada andmist, mida ei saa minu arvates määratleda „teenusena”. Seetõttu ei saa litsentsi andmist käsitleda teenusena määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes.

59. Lisaks abstraktsele definitsioonile tuleb teenuse mõiste määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes täpsemaks defineerimiseks arvesse võtta ka analoogiat selle mõiste definitsiooniga teenuste osutamise vabadust puudutavas esmases õiguses ja vastastikust mõju justiitskoostöö valdkonnas tsiviilasjades kehtestatud sätete tõlgendusega; samas tuleb aga selgitada, miks ei ole võimalik kasutada analoogiat selle mõiste definitsiooniga käibemaksualastes ühenduse sätetes.

b) Osaline analoogia teenuste mõistega esmases õiguses

60. Määruse nr 44/2001 teenuste mõiste täpsema defineerimise puhul saab lähtekohaks võtta analoogia selle mõiste definitsiooniga teenuste osutamise vabadust puudutavas esmases õiguses, kuigi minu arvates ei saa seda määrusele nr 44/2001 piiranguteta üle kanda. [58] Määruse nr 44/2001 tõlgendamisel peavad alati olema esikohal selle ülesehitus ja eesmärk, sest oma sisu poolest on tegemist rahvusvahelise eraõiguse regulatsiooniga.

61. „Teenustena” mõistetakse teenuste osutamise vabaduse raames EÜ artikli 50 lõike 1 kohaselt „tavaliselt tasulist tegevust niivõrd, kuivõrd see ei ole reguleeritud kaupade, kapitali ja isikute vaba liikumist

58 – Vt selles mõttes Rauscher, T. (väljaandja), *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. tr, Sellier. European Law Publishers, München 2006, lk 178–179, punkt 49, ja Czernich, D. väljaandes Czernich, D., Kodek, G. E. ja Tiefenthaler, S., *Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht EuGVO und Lugano-Übereinkommen. Kurzkommentar*, 2. tr, LexisNexis ARD ORAC, Wien 2003, lk 74–75, punkt 39. Mankowski, P. kohaselt eespool 27. joonealuses märkuses viidatud väljaandes, lk 130, punkt 89, tuleb teenuse mõistet tõlgendada samamoodi nagu teenuste osutamise vabaduse kontekstis, kui määruse nr 44/2001 ülesehitus ei nõua teisiti.

käsitlevate sätetega". EÜ artikli 50 lõige 2 nimetab vaid mõne üldise teenuste näite (tööstuslik tegevus, kaubanduslik tegevus, käsitööndusliк tegevus, vabakutseline tegevus). Euroopa Kohus on oma praktikas seda mõistet siiski väga laialt tõlgendanud. [59] Nagu pooled oma märkustes selgitavad, hõlmas Euroopa Kohus kohtuotsuses Ciola teenuse mõiste alla ka paadisildade rentimise teistest liikmesriikidest pärit paadiomanikele [60] ning kohtuotsuses Cura Anlagen mootorsõidukite liisimise teiste liikmesriikide ettevõtjatele. [61]

62. Minu arvates ei saa seda teenuse mõiste laia definitsiooni esmases õiguses mitmel põhjusel teenuste mõistele määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes piiranguteta üle kanda.

63. Nagu Saksamaa valitsus õigesti märgib, defineeritakse esiteks teenuse mõistet esmases õiguses nii laialt seetõttu, et siseturu loomise püüdluste raames oleks selle mõistega võimalik hõlmata võimalikult palju tegevusi. [62] Sellele laia tõlgendamise põhjusele ei saa aga määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tõlgendamisel mingit tähtsust omistada, sest lepinguid, mida ei määratleta teenuste osutamise lepingutena, võib alati käsitleda kaupade müügi lepingutena artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimese taande mõttes või lepingutena, mille puhul määratakse kohtualluvus artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel. Määruse nr 44/2001 kui terviku eesmärk, nagu nähtub selle põhjendusest 2, on tagada tsiviil- ja kaubandusasjades kohtualluvuse konflikti reguleerivate eeskirjade ühtlustamise abil siseturu häireteta toimimine; artikli 5 punkti 1 alapunkti b teises taandes sisalduva teenuse mõiste laiem tõlgendamine ei aita aga seda eesmärki tõhusamalt saavutada.

64. Teiseks ei saa teenuse mõiste artikli 5 punkti 1 alapunkti b teises taandes erinevalt esmasest õigusest hõlmata kinnisvara rentimist, sest sellise rentimisega seotud vaidluste

59 – Selle mõiste alla kuuluvad nt tervishoiuteenused (12. juuli 2001. aasta otsus kohtuasjas C-157/99: Smits (EKL 2001, lk I-5473) ja 4. oktoobri 1991. aasta otsus kohtuasjas C-159/90: Grogan (EKL 1991, lk I-4685)); finantsteenused (10. mai 1995. aasta otsus kohtuasjas C-384/93: Alpine Investments (EKL 1995, lk I-1141)); kindlustusteenused (28. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-118/96: Safir (EKL 1998, lk I-1897)); sporditegevus (11. aprilli 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-51/96 ja C-191/97: Deliège ja Pacquée (EKL 2000, lk I-2549)); hasartmängud (24. märtsi 1994. aasta otsus kohtuasjas C-275/92: Schindler (EKL 1994, lk I-1039); 6. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-243/01: Gambelli (EKL 2003, lk I-13031) ning 6. märtsi 2007. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-338/04, C-359/04 ja C-360/04: Placanica jt (EKL 2007, lk I-1891)); telesignaali ülekandmine (30. aprilli 1974. aasta otsus kohtuasjas 155/73: Sacchi (EKL 1974, lk 409)); reklaam (9. juuli 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-34/95, C-35/95 ja C-36/95: De Agostini jt (EKL 1997, lk I-3843)) ja samuti teised teenused.

60 – Eespool 5. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Ciola.

61 – Eespool 5. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Cura Anlagen.

62 – Vt õiguskirjanduses nt eespool 58. joonealuses märkuses viidatud Czernich, D. lk 74 jj, punkt 39.

puhul on määruse artikli 22 punkti 1 kohaselt pädev üksnes selle liikmesriigi kohus, kus asub asjaomane vara, välja arvatud juhul, kui tegemist on kinnisvara rentimisega ajutiseks isiklikuks kasutamiseks maksimaalselt kuueks järjestikuseks kuuks, mille puhul on pädevad siiski ka selle liikmesriigi kohtud, kus on kostja alaline elukoht. [63] Kinnisvara rentimise puhul ei saa seega kunagi määrata pädevust määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel. Pooled viitavad oma märkustes kohtuotsusele Ciola [64], milles Euroopa Kohus käsitles paadisildade rentimist teenusena. Paadisildade rentimist võib käsitleda kinnisasja rentimisena; seetõttu ei ole võimalik tuvastada analoogiat käesoleva kohtuasja ja kohtuasja Ciola vahel.

65. Teenuse mõiste definitsiooni analoogia osas esmases õiguses ja määruses nr 44/2001 tuleb viidata veel sellele, et pooled osundavad ka kohtuotsusele Cura Anlagen [65], milles Euroopa Kohus käsitles mootorsõidukite liisimist teiste liikmesriikide ettevõtjatele „teenusena" teenuste osutamise vabaduse raames ning seega oli tegemist vallasasjade rentimisega. Siinkohal tuleb märkida, et eelotsuse küsimus ei käsitle seda, kas vallasasjade rentimine võib olla „teenus" määruse nr 44/2001 mõttes. Isegi kui oletada, et vallasasjade rentimist võiks käsitleda „teenusena" määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes, ei tähendaks see automaatselt, et ka litsentsi andmine tuleks klassifitseerida selle mõiste alla. Tuleb arvesse võtta, et asjaomase rendilepingu ja litsentsilepingu vahel on olulised tsiviilõiguslikud erinevused, mille tõttu ei saa litsentsilepingut käsitleda täielikult samamoodi nagu rendilepingut.

66. Tsiviilõiguslikust vaatepunktist on litsentsileping iseseisev leping, mitte aga

63 – Määruse nr 44/2001 artikli 22 punkti 1 kohaselt on „menetluste puhul, mille objektiks on kinnisvaraga seotud *in rem* õigused või kinnisvara rendi õigused, [pädevad] selle liikmesriigi kohtud, kus asub asjaomane vara", samas kui „[m]enetluste puhul, mis on seotud kinnisvara rentimisega ajutiseks isiklikuks kasutuseks maksimaalselt kuueks järjestikuseks kuuks, on pädevad siiski ka selle liikmesriigi kohtud, kus on kostja alaline elukoht, tingimusel et rentnik on füüsiline isik ning nii rendileandja kui ka rentniku alaline elukoht on samas liikmesriigis".

64 – Eespool 5. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Ciola.

65 – Eespool 5. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Cura Anlagen.

üksnes rendi- või liisingulepingu alaliik.[66] Nimetatud lepingutüübid erinevad teineteisest juba lepingu eseme poolest. Kui vallasasjade rendilepingu ese on vallasasi, siis litsentsilepingu esemeks on intellektuaalomandiõigused. Järelikult eristub litsentsileping rendilepingust eelkõige sellega, et litsentsi saab anda samaaegselt paljudele üksteisest sõltumatutele isikutele,[67] kes võivad asuda erinevates geograafilises kohtades ja saavad litsentsi eset ka samaaegselt kasutada. Asjade rendi puhul ei ole see aga võimalik. Ainus litsentsi liik, mis on õiguslike tagajärgede poolest rendilepinguga võrreldav, on ainulitsents. Ainulitsentsiga annab litsentsiandja litsentsisaajale teatud intellektuaalomandiõiguse teostamise õiguse, mille puhul litsentsiandja kohustub litsentsi mitte kellelegi teisele andma ning intellektuaalomandiõigust ka ise mitte kasutama.[68] Seda võrdlust ei saa siiski kasutada üldistavalt kõikide litsentsilepingute puhul. Asjaolu, et litsentsilepingu ja rendilepingu vahel ei ole võimalik leida otsest analoogiat, on seega veel üks argument selle seisukoha toetuseks, et litsentsilepingut ei saa käsitleda teenuste osutamise lepinguna määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes.

c) Määruse nr 44/2001 ja Rooma I määruse ühtse tõlgendamise tähtsus

67. Teenuste mõiste defineerimisel tuleb silmas pidada, et selle mõiste tõlgendus, mille Euroopa Kohus käesolevas kohtuasjas annab, mõjutab ka selle mõiste definitsiooni määruse nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta[69] (edaspidi „Rooma I määrus") raames. Rooma I määruse põhjenduses 7 on nimelt kirjas, et „käesoleva määruse sisuline reguleerimisala ja sätted peaksid olema kooskõlas […] määrusega

66 – Austria õiguskirjanduses vt eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Kucsko, G., lk 929, kes käsitleb litsentsilepingut *sui generis*-lepinguna. Vt Sloveenia õiguskirjanduses vastavalt eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Podobnik, K., kommentaar artikli 704 kohta, lk 62. Saksa õiguskirjanduses vt litsentsilepingu iseseisva olemuse kohta eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Busse, R., lk 297, punkt 53, ning eespool 38. joonealuses märkuses viidatud Stumpf, H. ja Groβ, M., lk 42 jj, punkt 19. Tuleb viidata asjaolule, et ka Euroopa tsiviilkoodeksi ettevalmistamise töögrupi töödokumendist *Principles of European Law on Lease of Goods* (Euroopa õiguse põhimõtted kaupade rentimise kohta) nähtub, et intellektuaalomandiõiguste kasutada andmise lepingute puhul ei saa rendilepingu sätteid kohaldada. Lilleholt, K. jt, Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code. Lease of Goods (PEL LG), Sellier. European Law Publishers, München 2008, lk 108, kohaselt võib nimetatud põhimõtete sätteid rakendada küll konkreetse raamatu köite, DVD-plaadi jms puhul, kuid need ei puuduta intellektuaalomandiõigusega seotud küsimusi.

67 – Saksa õigusalases kirjanduses vt eespool 38. joonealuses märkuses viidatud Stumpf, H. ja Groβ, M., lk 44, punkt 23. Sloveenia õigusalases kirjanduses vt eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Podobnik, K., kommentaar artikli 704 kohta, lk 62.

68 – Vt selles mõttes eespool 44. joonealuses märkuses viidatud Bently, L. ja Sherman, B., lk 255, 950.

69 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määrus (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma I") (ELT 2008, L 177, lk 6).

nr 44/2001 […]". Rooma I määruse põhjendus 17 sätestab juhuks, kui pooled ei ole kohaldatavat õigust valinud, et „[…] kohaldatava õigusega seoses tuleks „teenuste osutamise" ja „kaupade müügi" mõistet tõlgendada samal viisil kui määruse (EÜ) nr 44/2001 artiklit 5 kohaldades, niivõrd kuivõrd kaupade müük ja teenuste osutamine on selle määrusega hõlmatud".

68. Seetõttu peab Euroopa Kohus mõiste „teenused" tõlgendamisel määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande raames jälgima seda, et ta ei tõlgendaks seda mõistet viisil, mis läheb vastuollu Rooma I määruse mõtte ja eesmärgiga.

69. Nagu Saksamaa valitsus oma märkustes selgitab, nähtub Rooma I määruse vastuvõtmise menetlusest, et selle määruse ettepaneku artikkel 4, mis määrab valiku puudumisel kohaldatava õiguse, sisaldab punkti b kõrval – mis sätestab teenuste osutamise lepingutele kohaldatava õiguse – veel üht punkti, milles oli kindlaks määratud intellektuaal- või tööstusomandilepingule kohaldatav õigus.[70] Määruse vastuvõtmismenetluse dokumentidest selgub, et viimati nimetatud punkti lülitamisest Rooma I määruse lõppteksti loobuti seetõttu, et nõukogus ei saavutatud üksmeelt selles osas, kumb lepingupool peab täitma lepingule iseloomuliku kohustuse,[71] mitte aga seetõttu, et see leping tuleb klassifitseerida teenuste osutamise lepingu alla. Kui teenuste mõistet määruse nr 44/2001 raames tõlgendataks selliselt, et litsentsi andmine kuulub selle mõiste alla, läheks see järelikult vastuollu teenuse mõiste definitsiooni mõtte ja eesmärgiga Rooma I määruse raames. See on seega veel üks argument, mis toetab käsitlust, et litsentsileping ei ole „teenuste" osutamise leping määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes.

70 – Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I) (KOM(2005) 650 (lõplik)); vt komisjoni määruse ettepaneku artikli 4 lõike 1 punkt f, mis sätestab järgmist: „intellektuaal- või tööstusomandileping on reguleeritud selle riigi õigusega, kus on selle isiku alaline elukoht, kes annab õigused üle või loovutab need".

71 – Lisaks eespool nimetatud komisjoni ettepanekule käsitleti Rooma I määruse vastuvõtmise menetluses ka Rootsi delegatsiooni ettepanekut, milles võeti arvesse intellektuaalomandiõiguste kasutada andmise territoriaalset aspekti (vt nõukogu 25. jaanuari 2007. aasta dokument nr 5460/07); samuti käsitleti eesistuja ettepanekut, mis kujutas endast Rootsi ettepaneku ja komisjoni ettepaneku vahelist kompromissi (vt nõukogu 2. märtsi 2007. aasta dokument nr 6935/07). Lõpuks otsustati ettepaneku artikli 4 lõike 1 punkt f kustutada (vt nõukogu 17. aprilli 2007. aasta dokument nr 8229/07). Vt ka Euroopa Parlamendi 21. novembri 2007. aasta raportit, mis käsitles Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepanekut lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I) (A6-450/2007), milles Euroopa Parlament teeb ettepaneku kustutada määruse ettepaneku artikli 4 lõike 1 punkt f. Ka Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht'i (välisriikide ja rahvusvahelise eraõiguse Max-Planck'i-Instituut) töögrupp tegi ettepaneku kustutada intellektuaalomandiõiguse valdkonna lepingute rohkuse ja sellega seotud raskuste tõttu lepingule iseloomuliku kohustuse täitmiseks kohustatud poole määramisel artikli 4 lõike 1 punkt f; vt Max Planck Institute for Comparative and International Private Law artikkel „Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)", *RabelsZ*, nr 2/2007, lk 265.

d) Võimatus kasutada analoogiat teenuste mõistega käibemaksualastes ühenduse õiguse sätetes

70. Vastupidi sellele, mida väidavad põhikohtuasja hagejad ja komisjon, ei saa teenuste mõiste definitsiooni käibemaksualastes ühenduse direktiivides mitmel põhjusel kanda üle määruses nr 44/2001 kasutatavale mõistele.

71. Esiteks nähtub selle mõiste definitsioonist käibemaksualastes direktiivides, et tegemist on negatiivse definitsiooniga, mis on juba oma olemuselt väga lai. Nii sätestavad nõukogu kuuenda direktiivi kumuleeruvate käibemaksudega seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta [72] artikli 6 lõige 1 ja direktiivi 2006/112 – mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi – [73] artikli 24 lõige 1, et nende direktiivide raames on teenuste osutamine „mis tahes tehing, mis ei ole kaubatarne […]". Need direktiivid kvalifitseerivad seega – lisaks kaupade impordile ühendusse – maksustatavate tehingutena ainult kaks selle valdkonna majandustegevust: kaubatarne ja teenuste osutamise, mistõttu jääb teenuste mõiste defineerimine selles kontekstis paratamatult liiga laiaks.

72 – Viidatud eespool 6. joonealuses märkuses.

73 – Nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1).

72. Määrus nr 44/2001 ei sätesta siiski seda, et kui tegemist ei ole kaupade müügiga, tuleb kohtualluvus määrata teenuste osutamise lepingutele kohaldatava õiguse alusel. Pigem sisaldab selle määruse artikli 5 punkti 1 alapunkt a selget sätet kohtualluvuse määramise kohta lepingute puhul, mis ei ole ei kaupade müügi lepingud ega teenuste osutamise lepingud. Määruse artikli 5 punkti 1 alapunktis c on nimelt sõnaselgelt sätestatud, et kui ei kohaldata punkti b, kohaldatakse punkti a. Määruse nr 44/2001 raames ei ole selline teenuste mõiste lai definitsioon järelikult vajalik, sest kohtualluvust saab alati määrata artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel, kui määramine artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel ei ole võimalik.

73. Teiseks defineeritakse teenuste mõistet käibemaksualastes ühenduse sätetes laialt seetõttu, et ka nende direktiivide kohaldamisala on väga lai, [74] hõlmamaks sel moel kõik maksustatavad majandustegevused. Nagu esmase õiguse kontekstis, ei saa ka käibemak-

74 – Kuuenda direktiivi laia kohaldamisala kohta vt mh 26. märtsi 1987. aasta otsus kohtuasjas 235/85: komisjon *vs.* Madalmaad (EKL 1987, lk 1471, punkt 6); 4. detsembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-186/89: van Tiem (EKL 1990, lk I-4363, punkt 17) ja 12. septembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-358/97: komisjon *vs.* Iirimaa (EKL 2000, lk I-6301). Ka oma 9. detsembri 2008. aasta ettepanekus kohtuasjas C-572/07: Tellmer Property (kohtuasi on veel Euroopa Kohtu menetluses, ettepaneku punkt 27) rõhutasin ma, et käibemaksu kohaldamisala kuuenda direktiivi raames on väga laialt sõnastatud.

sualaste ühenduse direktiivide puhul nõustuda seisukohaga, et teenuste mõiste laia tõlgenduse mõtet saab piiranguteta üle kanda määruses nr 44/2001 kasutatavale mõistele. Tuleb silmas pidada, et konkreetse õigusvaldkonna mõisteid defineeritakse alati seoses selle valdkonnaga, mistõttu ei ole teatud valdkonna mõiste vahetult teise valdkonda ülekantav. Kuna maksuvaldkond on spetsiifiline valdkond spetsiifiliste eesmärkidega, ei saa selle valdkonna teenuste mõiste definitsiooni määrusele 44/2001 üle kanda.

e) Seisukohad õiguskirjanduses

74. Ma tahaksin viidata ka sellele, et õiguskirjanduses tuuakse arvukalt näiteid teenuste osutamise lepingu kohta määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande mõttes: töölepingud, veolepingud, agendilepingud, tervishoiuteenuse osutamise lepingud, nõustamislepingud, koolituslepingud jms. [75] Litsentsilepingut näidete hulgas siiski ei ole. Vastupidi, mõni autor rõhutab sõnaselgelt, et kohtualluvus litsentsilepingute ehk intellektuaalomandiõiguste kasutada andmise lepingute puhul määratakse määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel. [76]

3. Ettepanek

75. Võttes arvesse eespool toodud kaalutlusi, teen ma Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet tuleb tõlgendada selliselt, et leping, millega intellektuaalsest varast tuleneva õiguse omanik annab lepingu teisele poolele loa teostada seda õigust (litsentsileping), ei ole leping, mille ese on teenuste osutamine selle sätte tähenduses.

75 – Rauscher, T. (väljaandja), *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. tr, Sellier. European Law Publishers, München 2006, lk 179, punkt 50, ja eespool 58. joonealuses märkuses viidatud Czernich, D., lk 75, punkt 40.

76 – Eespool 27. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P., lk 152, punkt 129, nimetab lepingute seas, mille puhul määratakse kohtualluvus määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel, sõnaselgelt ka litsentsilepingut. Takahashi, K., „Jurisdiction in matters relating to contract: Article 5(1) of the Brussels Convention and Regulation", *European Law Review*, nr 5/2002, lk 534, väidab, et artikli 5 punkti 1 alapunkt a leiab jätkuvalt kohaldamist intellektuaalomandiõiguste teostamise lepingute puhul. Vt Berlioz. P., „La notion de fourniture de services au sens de l'article 5-1 b) du règlement „Bruxelles I"", *Journal du droit international (Clunet)*, nr 3/2008, punktid 85–95, kes arvab põhimõtteliselt, et õiguste andmise leping ei saa olla teenuste osutamise leping määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b mõttes.

C. *Teine eelotsuse küsimus*

76. Teise eelotsuse küsimuse esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus ainult juhuks, kui vastus esimesele eelotsuse küsimusele on jaatav, seega juhuks, kui määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet tuleb tõlgendada selliselt, et litsentsileping on leping teenuste osutamiseks selle sätte tähenduses.

77. Kuna minu arvates tuleb esimesele eelotsuse küsimusele vastata eitavalt, ei ole vaja esimesele küsimusele jaatavalt vastates esitatavale teisele küsimusele vastata.

D. *Kolmas eelotsuse küsimus*

78. Kolmandat eelotsuse küsimust tuleb mõista selliselt, et kohus soovib sellega teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkte a ja c tuleb tõlgendada selliselt, et litsentsilepingutega seotud vaidluste puhul tuleb otsustamise pädevus lahendada nende põhimõtete alusel, mis tulenevad Euroopa Kohtu praktikast Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 kohta. Teisisõnu soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a tõlgendamisel tuleb tagada järjepidevus Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 tõlgendamisega.

79. Määruses nr 44/2001 on kohtualluvus lepingutega seotud asjades reguleeritud teisiti kui Brüsseli konventsioonis; selles osas muudeti määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 võrreldes Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktiga 1 ja sõnastati see uuesti. Selle muudatuse sisu ja ülesehitust tuleb mõista, võttes arvesse Euroopa Kohtu tõlgendust Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 osas ja eriti selle tõlgenduse kriitikat. Seetõttu kirjeldan ma järgnevalt Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 tõlgenduse sisu, selle sätte muutmise põhjuseid ja muudatuse ulatust ning jõuan seejärel määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktide a ja c tõlgendamise juurde.

1. Lepingutega seotud asjades kohtualluvust reguleerivate sätete muutmine: Brüsseli konventsioonist määruseni nr 44/2001

a) Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 tõlgendamine

80. Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 esimese fraasi kohaselt võib lepingutega seotud asjades isiku, kelle elukoht on liikmesriigis, kaevata teises liikmesriigis selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus. [77] Väljendi „paik, kus tuli täita asjaomane kohustus" tähendust on Euroopa Kohus selgitanud 6. oktoobri 1976. aasta kohtuotsustes De Bloos [78] ja Tessili [79], milles ta vastas kahele olulisele küsimusele selle artikli tõlgendamise kohta: esiteks, millisest kohustusest tuleb selle sätte alusel kohtualluvuse määramise puhul lähtuda, ja teiseks, milliste pidepunktide alusel määratakse selle kohustuse täitmise koht. Nii leidis Euroopa Kohus kohtuotsuses De Bloos, et selles sättes on väljend „kohustus" seotud lepingust tuleneva kohustusega, mis on nõude ese, [80] st vaidlusaluse kohustusega, mis on lepingupooltevahelise menetluse ese. Kohtuotsuses Tessili leidis Euroopa Kohus, et vaidlusaluse lepingust tuleneva kohustuse täitmise koht tuleb määrata õiguse alusel, mida kohaldatakse lepingulisele suhtele vaidlust menetleva kohtu kollisiooninormide alusel. [81] Selle otsuse põhjendamiseks on Euroopa Kohus selgitanud, et võttes arvesse liikmesriikide siseriiklike õiguste erinevusi lepingute regulatsioonis ja ühenduse õiguse arengu praeguses seisus lepingutele kohaldatava materiaalõiguse ühtlustamise täielikku puudumist, on kõnealuse sätte täpsem tõlgendamine võimatu. [82]

81. Asja menetlev kohus peab seega pädeva kohtu määramiseks kooskõlas selle tõlgendusega läbi viima kolmeastmelise hindamise, mida kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomer on oma ettepanekus kohtuasjas GIE Groupe Concorde õigustatult raskeks pidanud. [83] Kõigepealt peab kohus tuvastama, milline lepinguline kohustus on lepingupooltevahelise vaidluse ese. Siis peab ta oma õiguskorra kollisiooninormi alusel selgitama välja pooltevahelisele lepingulisele suhtele kohaldatava materiaalõiguse (*lex causae*). Lõpetuseks peab ta materiaalõiguse alusel määrama vaidlusaluse lepingust tuleneva kohustuse täitmise koha.

77 – Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 teine fraas võimaldas kohtualluvuse määramist ka individuaalsete töölepingute puhul. Määruses nr 44/2001 on see pädevus reguleeritud eraldi peatükis (artiklid 18–21).

78 – Eespool 9. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus De Bloos.

79 – Eespool 10. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Tessili.

80 – Eespool 9. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus De Bloos, punkt 13.

81 – Eespool 10. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Tessili, punkt 13.

82 – Eespool 10. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Tessili, punkt 14.

83 – Vt kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomeri 16. märtsi 1999. aasta ettepanek kohtuasjas C-440/97: GIE Groupe Concorde (EKL 1999, lk I-6307, punkt 28).

b) Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 muutmise põhjused

82. Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 selline tõlgendus on siseriiklikele kohtutele kaasa toonud suuri praktilisi raskusi kohtualluvuse üle otsustamisel ning andnud alust teravaks kriitikaks õiguskirjanduses ja erinevate kohtujuristide ettepanekuteks selle kohtupraktika muutmiseks. Kritiseeritud on selle tõlgenduse mitut aspekti.

83. Arvestades esitatud tõlgendusest tulenevate põhimõtete keerukust, on pädeva kohtu määramine praktikas esiteks ebaproportsionaalselt raske, sest see koormab menetlust juba enne seda, kui kohus on üldse asunud nõude alust kontrollima. [84] Teiseks on sellest tõlgendusest tulenevate põhimõtete alusel kohtualluvuse määramine menetlusosaliste jaoks väga ennustamatu, sest erinevate liikmesriikide *lex causae* võib sama liiki kohustuse puhul määrata erineva täitmise koha. [85] Vaidlusaluse kohustuse täitmise koht – ja seega ka pädev kohus – sõltub niisiis sellest, milline õigus on lepingulisele suhtele kohaldatav. Kolmandaks võib kohtualluvuse määramine nimetatud põhimõtete alusel viia mitme kohtu pädevuseni, kui sama lepingulise suhte pinnalt on esitatud mitu nõuet. [86] Neljandaks ei vii nimetatud põhimõtete alusel kohtualluvuse määramine tingimata

84 – Vt selles mõttes Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO und Lugano-Übereinkommen*, 7. tr, Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 2002, lk 131, punkt 17. Vt ka Hill, J., „Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention", *International and Comparative Law Quarterly*, nr 3/1995, lk 606, kelle arvates juhtudel, mil pooled ei ole otsustanud, millist õigust lepingulisele suhtele kohaldada, on juba selle õiguse määramine keeruline ülesanne.

85 – Vt kohtujurist Bot' 15. veebruari 2007. aasta ettepanek kohtuasjas C-386/05: Color Drack (EKL 2007, lk I-3699, punkt 61 jj). Ennustamatus väljendub nt eriti siis, kui vaidlusalune kohustus on maksmiskohustus, mis tuleb teatud liikmesriikide õiguse kohaselt täita võlgniku elukohas; teiste liikmesriikide õiguse kohaselt aga võlausaldaja elukohas; erineva õiguse kohaldamise puhul muutub ka pädev kohus; vt selles mõttes eespool 84. joonealuses märkuses viidatud Hill, J., lk 606. Lisaks tuleb mainida, et juhtudel, mil võlgnik peab lepingule kohaldatava õiguse alusel täitma maksmiskohustuse võlausaldaja elukohas, on viimane eelisseisundis, sest sel moel saab ta esitada hagi oma liikmesriigi kohtusse.

86 – Vt selles mõttes 85. joonealuses märkuses viidatud kohtujurist Bot' ettepanek, punkt 55 jj. Kohtujurist viitab 58. punktis sellele, et 5. oktoobri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-420/97: Leathertex (EKL 1999, lk I-6747) on heaks näiteks selle nõrkuse kohta. See kohtuasi käsitles kohtualluvuse määramist agendilepingu alusel. Belgia äriühing (agent) esitas hagi Itaalia äriühingu vastu (käsundiandja) tasumata jäänud komisjonitasu ja agendilepingu ülesütlemise eest kahjuhüvitise maksmiseks. Kahjuhüvitise maksmise hagi puhul olid pädevad Belgia kohtud, komisjonitasu hagi puhul seevastu Itaalia kohtud. Vt õiguskirjanduses eespool 84. joonealuses märkuses viidatud Hill, J., lk 601; eespool 29. joonealuses märkuses viidatud Beaumont, P. R., lk 16, ja Gaudemet-Tallon, H., *Les Conventions de Bruxelles et de Lugano. Compétence internationale, reconnaissance et exécution des jugements en Europe*, 2. tr, Montchrestien, Paris 1996, lk 117.

pädevuse andmiseni sellele kohtule, millel on vaidlusega kõige tihedam side. [87]

84. Euroopa Kohus ei soovinud siiski eemalduda kohtuotsustes De Bloos ja Tessili antud Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 tõlgendusest, vaid on seda tõlgendust – hoolimata sagedasest kriitikast ja kohtujuristide üleskutsetest [88] kohtupraktikat muuta – korduvalt kinnitanud, nt kohtuotsustes GIE Groupe Concorde [89] ja Leathertex [90]. Kohtuotsuses Besix rõhutas Euroopa Kohus sõnaselgelt, et väljendit „paik, kus tuli täita asjaomane kohustus" ei saa iseseisvalt tõlgendada, sest see seaks kahtluse alla alates kohtuotsusest Tessili väljakujunenud kohtupraktika. [91]

c) Reaktsioon kriitikale: määruse nr 44/2001 artikli 5 punkt 1

85. Määruse nr 44/2001 vastuvõtmise menetluses võttis ühenduse seadusandja eespool toodud kriitilisi reaktsioone arvesse ning otsustas lepingutega seotud asjades kohtualluvust reguleerivaid sätteid osaliselt muuta. Määruse vastuvõtmise menetluses vaieldi tuliselt selle muudatuse suuna ja sisu üle. [92] Pikkade läbirääkimiste tulemusena sõnastati määruse nr 44/2001 artikli 5 punkt 1 lõpuks selliselt, et kahe lepinguliigi – kaupade müügi lepingu ja teenuste osutamise lepingu puhul – määrati punktis b kohustuse täitmise koht iseseisvalt lepingule iseloomuliku kohustuse alusel, kõikide teiste lepingute jaoks jäeti aga alapunktis a alles Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 esimese fraasi sõnastus.

2. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktide a ja c tõlgendamine

86. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti c kohaselt määratakse kohtualluvus määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel, kui ei kohaldata alapunkti b. Kuna esimesele

87 – Vt õiguskirjanduses eespool 84. joonealuses märkuses viidatud Hill, J., lk 601; Kropholler, J. ja von Hinden, M., „Die Reform des europäischen Gerichtsstands am Erfüllungsort (Art. 5 Nr. 1 EuGVÜ)", Schack, H. (väljaandja), *Gedächtnisschrift für Alexander Lüderitz*, Beck, München 2000, lk 402. Puuduva sideme tõttu kohtuotsustes De Bloos ja Tessili pädevaks määratud kohtu ja vaidluse eseme vahel taandas Prantsuse *Cour de cassation* juba end nendest põhimõtetest ja määras kohtualluvuse lepingule iseloomuliku kohustuse täitmise koha järgi; vt siinkohal Mourre, A., „À propos de l'application de l'art. 5-1 de la Convention de Bruxelles aux litiges nés de la rupture d'un contrat de représentation", *Gazette du Palais*, nr V/1994, lk 849 jj.

88 – Vt kohtujurist Lenzi 8. märtsi 1994. aasta ettepanek kohtuasjas C-288/92: Custom Made Commercial (EKL 1994, lk I-2913); kohtujurist Léger' 16. märtsi 1999. ettepanek kohtuasjas C-420/97: Leathertex (EKL 1999, lk I-6747) ja eespool 85. joonealuses märkuses viidatud kohtujurist Bot' ettepanek.

89 – 28. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-440/97: GIE Groupe Concorde (EKL 1999, lk I-6307).

90 – Eespool 86. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Leathertex.

91 – Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Besix, punkt 36. Siinkohal tuleb mainida, et kohtuotsus Besix kuulutati välja pärast määruse nr 44/2001 avaldamist ja vahetult enne selle jõustumist 1. märtsil 2002.

92 – Vt selles mõttes eespool 29. joonealuses märkuses viidatud Kohler, C., lk 12.

küsimusele vastamise raames tuvastati, et käesolevas kohtuasjas ei saa kohtualluvust määrata artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel, tuleb see määrata artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel. Alapunkti a alusel võib isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, „[teises liikmesriigis kaevata] lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus". Selle alapunkti tõlgendamise lähtepunktiks peab minu arvates olema asjaolu, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt a ja Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 esimese fraasi sõnastus on sama, määruse nr 44/2001 ja Brüsseli konventsiooni vaheline järjepidevus ning ajalooline tõlgendamine.

87. Kõigepealt tuleb rõhutada, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a sõnastus on täielikult identne Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 esimese fraasi sõnastusega. Minu arvates viib see asjaolu koosmõjus määruse nr 44/2001 ja Brüsseli konventsiooni tõlgendamise *järjepidevuse põhimõttega* järelduseni, et määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a tuleb tõlgendada samamoodi nagu Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1.

88. Järjepidevuse põhimõtte olulisus määruse nr 44/2001 tõlgendamisel tuleneb määruse põhjendusest 19, mille kohaselt tuleks tagada Brüsseli konventsiooni ja määruse vaheline järjepidevus ning mille kohaselt on järjepidevust vaja ka Euroopa Ühenduste Kohtu tõlgendustes. Euroopa Kohus on oma praktikas mõlema õigusakti ühtse tõlgendamise olulisust juba selgelt rõhutanud.

89. Ühtse tõlgendamise olulisusele seoses Brüsseli konventsiooni ja määrusega nr 44/2001 on Euroopa Kohus viidanud juba otsuses Henkel [93], milles ta ei tõlgendanud siiski mitte määrust, vaid Brüsseli konventsiooni, mis oli kohtuasjas ajalisest aspektist asjakohane. Otsus kuulutati välja pärast määruse nr 44/2001 jõustumist. [94] Euroopa Kohus on Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 3 tõlgendamisel muu hulgas tuginenud ka määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 3 selgele sõnastusele [95] ja tuvastanud, et kuna puuduvad põhjused nende sätete erinevaks tõlgendamiseks, tuleb Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktile 3 anda sama kohaldamisala kui määruse nr 44/2001 vastava sätte puhul. [96] Selle põhimõtte järgimine on seda tähtsam, kuna määrus asendab – välja arvatud Taani kuningriigis – Brüsseli konventsiooni. [97]

93 – Vt eespool 22. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Henkel.

94 – Kohtuotsus Henkel kuulutati välja 1. oktoobril 2002; määrus nr 44/2001 jõustus 1. märtsil 2002.

95 – Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkt 3 sätestab kohtualluvuse kohta: „lepinguvälise kahju puhul selle paiga kohtusse, kus kahjustav sündmus on toimunud", määruse nr 44/2001 artikli 5 punkt 3 sätestab seevastu: „lepinguvälise kahju puhul selle paiga kohtusse, kus kahjustav sündmus on toimunud *või võib toimuda*". Kohtujuristi kursiiv.

96 – Eespool 22. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Henkel, punkt 49.

97 – *Ibid*.

90. Kohtuotsuses Reisch Montage [98] ei viidanud Euroopa Kohus küll otseselt tõlgendamise järjepidevuse põhimõttele, kuid tugines määruse nr 44/2001 tõlgendamisel Brüsseli konventsiooni puudutavale kohtupraktikale. [99] Samasuguse seisukoha on ta võtnud ka kohtuotsustes Freeport [100], ASML Netherlands [101], FBTO Schadeverzekeringen [102] ning Hassett ja Doherty [103]. Siiski on kohtujuristid arvukates kohtuasjades viidanud Brüsseli konventsiooni ja määruse nr 44/2001 vahelise järjepidevuse olulisusele. [104]

91. Seni on Euroopa Kohus, nt kohtuasjas Glaxosmithkline [105], seoses kohtualluvusega töölepingute puhul otsustanud järjepidevuse põhimõttest kõrvale kalduda ja tõlgendada määrust nr 44/2001 teisiti kui Brüsseli konventsiooni. Kohtualluvus nende lepingute puhul oli Brüsseli konventsioonis reguleeritud artikli 5 punktis 1, samas kui määruses nr 44/2001 on see reguleeritud eraldi peatükis (artiklid 18–21). Euroopa Kohus on nende sätete erinevat tõlgendamist põhjendanud sellega, et määruse sõnastus on oluliselt erinev; peale selle toetab Euroopa Kohtu sõnul erinevat tõlgendust ka selle määruse väljatöötamise menetlus. [106]

92. Ka kohtuasjas Ilsinger [107], milles Euroopa Kohus ei ole veel otsust langetanud, tegin ma ettepaneku, et Euroopa Kohus tõlgendaks määruse nr 44/2001 artikli 15 punkti 1 alapunkti c, mis reguleerib tarbijalepinguid, teisiti kui Brüsseli konventsiooni artikli 13 lõike 1 punkti 3, sest määruse säte on sõnastatud osaliselt teisiti kui Brüsseli konventsiooni säte.

93. Käesolevas kohtuasjas ei ole siiski täidetud tingimused, et tõlgendada määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktist 1 erinevalt, ja mitte üksnes sätete identse sõnastuse tõttu, nagu ma juba mainisin, vaid ka seetõttu, et ajaloolise tõlgendamise abil saab kindlaks teha, et esimesena nimetatud sätet tuleb ühenduse seadusandja sõnaselge tahte kohaselt selles tähenduses mõista.

98 – 13. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-103/05: Reisch Montage (EKL 2006, lk I-6827).

99 – *Ibid.*, punktid 22-25.

100 – 11. oktoobri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-98/06: Freeport (EKL 2007, lk I-8319, punktid 39, 45 ja 53).

101 – 14. detsembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-283/05: ASML Netherlands (EKL 2006, lk I-12041, punkt 24).

102 – 13. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-463/06: FBTO Schadeverzekeringen (EKL 2007, lk I-11321, punkt 28).

103 – 2. oktoobri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-372/07: Hassett ja Doherty (EKL 2008, lk I-7403, punktid 19 ja 22).

104 – Vt nt kohtujurist Léger' 28. septembri 2006. aasta ettepanek eespool 101. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas ASML Netherlands, ettepaneku punkt 10; kohtujurist Bot' ettepanek eespool 85. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsuses Color Drack, ettepaneku punkt 7; kohtujurist Mengozzi 24. mai 2007. aasta ettepanek eespool 100. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas Freeport, ettepaneku punkt 4, ja kohtujurist Kokotti 4. septembri 2008. aasta ettepanek kohtuasjas C-185/07: Allianz (varem Riunione Adriatica di Sicurta) (Euroopa Kohtu menetluses, ettepaneku punkt 28).

105 – 22. mai 2008. aasta otsus kohtuasjas C-462/06: Glaxosmithkline (EKL 2008, lk I-3965).

106 – *Ibid.*, punktid 15 ja 24.

107 – Vt minu 11. septembri 2008. aasta ettepanek kohtuasjas C-180/06: Ilsinger (Euroopa Kohtu menetluses).

94. *Ajalooline tõlgendamine* näitab, et artikli 5 punkti 1 alapunkti sõnastus, mis lõpuks lülitati määrusesse nr 44/2001, on kompromissi tulemus nende vahel, kes soovisid säilitada Euroopa Kohtu poolt oma praktikas otsustes De Bloos ja Tessili väljaarendatud kohtualluvuse määramise põhimõtteid, ja nende vahel, kes soovisid selle kohtupraktika muutmist. Selle sätte sõnastamise äärmuslike ettepanekute seas – mis ulatusid *status quo* säilitamisest kuni kohtualluvuse määramiseni lepingule iseloomuliku kohustuse täitmise koha alusel [108] – leidis lõpuks heakskiidu kompromissettepanek, mille kohaselt kahe lepingutüübi, kaupade müügi ja teenuste osutamise puhul määratakse pädevus iseloomuliku kohustuse täitmise koha alusel, teiste lepingutüüpide puhul säilitati aga olemasolev regulatsioon. See kompromisslahendus, mis jagas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 lõpuks kaheks osaks, võimaldas seda sätet üldse reformida. [109]

95. Seadusandja soovis seetõttu selgelt, et kaupade müügi või teenuste osutamise lepingute puhul määrataks täitmise koht iseseisvalt ning muude lepingute puhul jäetaks alles kohtualluvuse määramise põhimõtted, mis tulenevad Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktile 1 antud Euroopa Kohtu tõlgendusest. [110] Kui seadusandja oleks tahtnud, et kõikide lepingute puhul määrataks kohtualluvus nt lepingule iseloomuliku kohustuse täitmise koha järgi, oleks ta määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 ka vastavalt sõnastanud. Selle sätte praeguses sõnastuses nähtub mõningatest keeleversioonidest siiski väga selgelt, et kohtualluvuse määramise puhul on oluline kohustus, mis on pooltevahelise menetluse ese. [111]

96. Sellel kompromisslahendusel on siiski puudusi. Kui kohtualluvuse määramise põhimõtteid muudeti ainult kaupade müügi ja teenuste osutamise lepingute puhul, kõrvaldati küll määrusest nr 44/2001 nende kahe lepingutüübi osas Euroopa Kohtu poolt koh-

108 – Selle artikli muutmise erinevate võimaluste kohta vt eespool 29. joonealuses märkuses viidatud Kohler, C., lk 12 jj. Nõukogu 19. jaanuari 1999. aasta dokumendist „Brüsseli ja Lugano konventsioonide revisjon", nr 5202/99, nähtub, et uue määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti 1 sõnastamise võimalus oli järgmine: „lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita lepingule *iseloomulik kohustus*" (kohtujuristi kursiiv); teine võimalus oli *status quo* säilitamine. Eespool 29. joonealuses märkuses viidatud Beaumont, P. R., lk 16 jj, viitab nt sellele, et Ühendkuningriik toetas *status quo* säilitamist.

109 – Eespool 27. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P., lk 153, punkt 131.

110 – Seadusandja selline tahe tuleneb üheselt ka eespool 24. joonealuses märkuses viidatud nõukogu määruse (EÜ) ettepanekust kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, lk 15.

111 – Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a itaaliakeelses versioonis on sätestatud, et lepingutega seotud asjades on pädev selle paiga kohus, kus tuli täita menetluse esemeks olev kohustus („in materia contrattuale, davanti al giudice del luogo in cui l'obbligazione dedotta in giudizio è stata o deve essere eseguita"), saksakeelne versioon määrab, et kui menetluse esemeks on lepingutega seotud asjad, [siis on pädev] selle paiga kohus, kus tuli täita või oleks tulnud täita asjaomane kohustus („wenn ein Vertrag oder Ansprüche aus einem Vertrag den Gegenstand des Verfahrens bilden, vor dem Gericht des Ortes, an dem die Verpflichtung erfüllt worden ist oder zu erfüllen wäre").

tuasjades De Bloos ja Tessili väljakujundatud kohtualluvuse määramise põhimõtetest tulenevad nõrkused; kõigi teiste lepinguliikide osas, mille puhul määratakse kohtualluvus määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel, need nõrkused aga säilisid. Peale selle toob kohtualluvuse määramise põhimõtete muutmine endaga kaasa kaks uut probleemi.

97. Esiteks tõstatab määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 sõnastus probleemi, kuidas eristada selliseid lepinguid, mille puhul määratakse kohtualluvus alapunkti b alusel – ehk kaupade müügi või teenuste osutamise lepinguid –, lepingutest, mille puhul määratakse kohtualluvus selle sätte alapunkti a alusel. Käesolev kohtuasi näitab selgelt, et see piiritlemine ei ole lihtne, mistõttu tuleb konkreetsel juhul otsustada, millisesse kategooriasse vastav leping kuulub. [112]

98. Teiseks viib kohtuotsustest De Bloos ja Tessili tulenev määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tõlgendus vastuolude tekkimiseni artikli 5 punkti 1 alapunkti a ja artikli 5 punkti 1 alapunkti b tõlgendamisel, sest alapunkti b puhul määratakse kohtualluvus iseloomuliku kohustuse täitmise koha järgi, alapunkti a puhul seevastu jätkuvalt vaidlusaluse kohustuse täitmise koha alusel.

99. Nimetatud puuduste tõttu, mis lepingutega seotud asjade menetlustes kohtualluvuse põhimõtete muutmisega säilitati või isegi juurde tekitati, oleks artikli 5 punkti 1 alapunkti a tõlgenduse muutmine võib-olla isegi vajalik, [113] kuid sellega mindaks mööda seadusandja ühesest tahtest või sellega otseselt vastuollu. Sellega võtaks Euroopa Kohus endale lõpuks seadusandja rolli ja ületaks oma pädevuse piire. Seepärast tuleb määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a puhul säilitada Euroopa Kohtu poolt kohtuasjades De Bloos ja Tessili Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktile 1 antud tõlgendus.

100. Nagu märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, jõuab käesolevas kohtuasjas kohtualluvuse määramine kohtuotsustest De Bloos ja Tessili tuleneva tõlgenduse alusel selleni, et kõnealuse kontserdi videoülesvõtte eest

112 – Paljude lepingute puhul ei ole esmapilgul arusaadav, kas need kuuluvad artikli 5 punkti 1 alapunkti a või alapunkti b alla; näitena võib nimetada üüri- ja rendilepingut ning laenulepingut. Ka artikli 5 punkti 1 alapunkti b raames ei ole kaupade müügi lepingute ja teenuste osutamise lepingute omavaheline piiritlemine alati üheselt selge; eespool 51. joonealuses märkuses viidatud Gaudemet-Tallon, H., lk 147, nimetab selles kontekstis nt frantsiisilepingut. Kuna aga määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti b raames määratakse pädevus ühtse kriteeriumi alusel, siis ei tekita kaupade müügi lepingute ja teenuste osutamise lepingute omavaheline piiritlemine probleeme.

113 – Eespool 27. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P. kohaselt, lk 158, punkt 138.

litsentsilepingu alusel litsentsitasu nõudmise hagi lahendamiseks on pädev litsentsisaaja elukohajärgne kohus ehk Saksamaa kohus.

102. Minu arvates ei saa käesolevat kohtuasja siiski võrrelda kohtuasjaga Besix. Kohtuasjas Besix ei olnud nimelt võimalik määrata *vaidlusaluse* kohustuse täitmise kohta, samas kui käesolevas kohtuasjas saab määrata vaidlusaluse kohustuse, st videolindistuse eest litsentsitasu maksmise kohustuse täitmise koha. Kuna kohtuotsuse De Bloos kohaselt on pädevuse määramise puhul oluline vaidlusalune kohustus, siis ei ole oluline, kas saab määrata litsentsi andmise kohustuse täitmise koha, mis on küll käesolevas kohtuasjas *iseloomulik,* kuid mitte vaidlusalune lepingust tulenev kohustus.

3. Kohtuotsuse Besix tähendus käesolevale kohtuasjale

101. Lõpetuseks tuleb veel käsitleda küsimust, kas Euroopa Kohtu antud tõlgendus Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktile 1 kohtuotsuses Besix [114] takistab käesolevas kohtuasjas kohtualluvuse määramist määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel. Võttes arvesse hinnangut, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a tuleb tõlgendada samamoodi nagu Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1, tuleb kohtuotsusega Besix arvestada ka käesolevas kohtuasjas. Kohtuotsuses Besix leidis Euroopa Kohus, et kohtualluvust ei saa määrata selle sätte alusel, kui kohustuse täitmise kohta ei saa määrata seetõttu, et kohustus kujutab endast geograafiliselt piiramatult kehtivat tegevusest hoidumise kohustust ja seetõttu iseloomustab seda täitmiskohtade paljusus. [115] Sellisel juhul määratakse pädevus konventsiooni artikli 2 lõike 1 alusel.

4. Ettepanek

103. Tuginedes eespool toodud kaalutlustele, teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsusetaotluse esitanud kohtu kolmandale küsimusele, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkte a ja c tuleb tõlgendada selliselt, et litsentsilepingutega seotud vaidluste lahendamise pädevus tuleb lahendada nende põhimõtete alusel, mis tulenevad Euroopa Kohtu praktikast Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 kohta.

114 – Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Besix.

115 – Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Besix, punkt 55.

VII. Ettepanek

104. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Oberster Gerichtshofi esitatud küsimustele järgmiselt:

1. Esimesele eelotsuse küsimusele tuleb vastata, et nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet tuleb tõlgendada selliselt, et leping, millega intellektuaalsest varast tuleneva õiguse omanik annab lepingu teisele poolele loa teostada seda õigust (litsentsileping), ei ole leping, mille ese on teenuste osutamine selle sätte tähenduses.

2. Kolmandale eelotsuse küsimusele tuleb vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkte a ja c tuleb tõlgendada selliselt, et litsentsilepingutega seotud vaidluste lahendamise pädevus tuleb lahendada nende põhimõtete alusel, mis tulenevad Euroopa Kohtu praktikast Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 kohta.